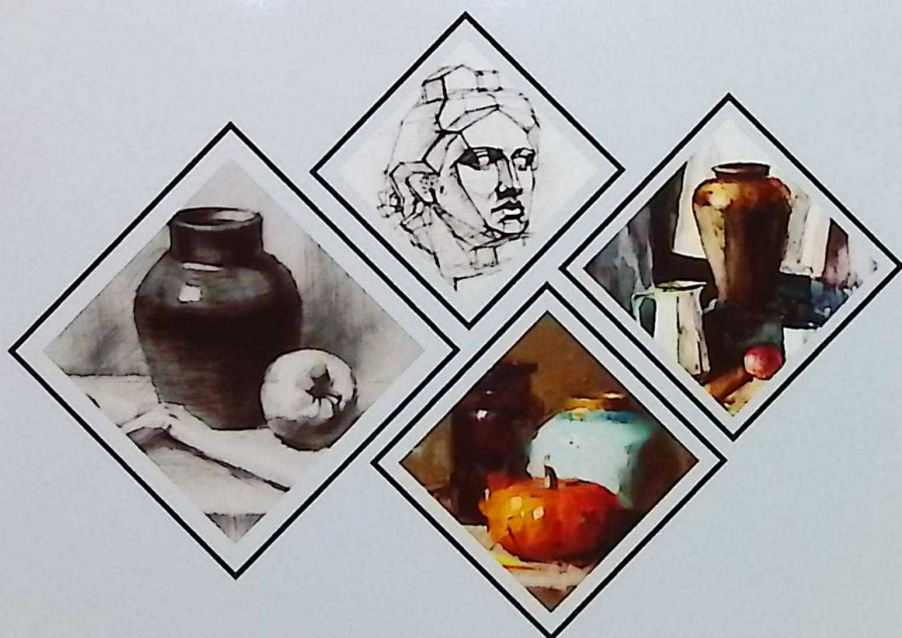

R.T. ANKABAYEV

**BO'LAJAK TASVIRIY
SAN'AT O'QITUVCHILARNING
BADIYIJODIY KOMPETENTLIGINI
RIVOJLANTIRISH METODIKASI
(to'g'riq mashg'ullari misolida)**

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

ANKABAYEV RAXIM TURG'UNOVICH

BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT
O'QITUVCHILARNING
BADIY-IJODIY KOMPETENTLIGINI
RIVOJLANTIRISH METODIKASI
(to'garak mashg'ulotlari misolida)

MONOGRAFIYA

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM,
FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI
AXBOROT RESURS MARKAZI

«City of book»
Toshkent – 2025

- 14619/51 -

UO'K 75.01;76.01;37.1

KBK 85.14;85.15;74.1

A-12

Ankabayev Raxim Turg'unovich

Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarning badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirish metodikasi (to'garak mashg'ulotlari misolida) / Monografiya. – T.: «City of book» nashriyoti, 2025. – 84 b.

Mazkur monografiya respublika oliy ta'lim muassasalarining tasviriy san'at to'garak mashg'ulotlarda talabalarning mustaqil ta'lim olish faoliyatini tashkil etish va boshqarish metodikasini takomillashtirish, xorijiy tajribalardan foydalanish, mustaqil ta'limni modernizatsiyalash, optimallashtirish hamda raqamlashtirish masalalariga bag'shlangan.

Monografiya 60111200-Tasviriy san'at va muhandislik grafikasi hamda 70111201-Tasviriy san'at va amaliy bezak san'ati ta'lim yo'nalishlarida tahsil olayotgan bakalavriat va magistratura talabalari, shuningdek, soha bo'yicha ilmiy tadqiqot olib borayotgan izlanuvchilar uchun mo'ljallangan.

Taqrizchilar

X.E.Sultanov – Chirchiq davlat pedagogika universiteti Tasviriy san'at kafedraasi proffessori pffd.(PhD)

S.F.Abdurasilov – Nizomiy nomidagi TDPU Tasviriy san'at kafedraasi professori p.f.n

Chirchiq davlat pedagogika universiteti ilmiy-texnik kengashning 2024 yil 16-dekabrda 7-sonli majlisi qaroriga asosan nashrga tavsiya etilgan.

ISBN 978-9910-9026-7-3

KIRISH

Jahonda kuzatilayotgan globallashuv jarayonlari ta'lim va fan sohasida unga moslashish bilan bog'liq integratsion va innovatsion jarayonlarni paydo qilmoqda. Dunyo bo'yicha ta'lim tizimiga oid eng yirik axborot manbalaridan biri hisoblangan Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD)ning tahlillari bo'lajak pedagog-o'qituvchilarning kasbiy-innovatsion faoliyatini rivojlantirish modellarini ishlab chiqish, ta'limning barcha turlari va bosqichlarida o'quv jarayonlari samaradorligini oshirish, maktab yoshidan boshlab ta'lim oluvchini to'g'ri kasbga yo'naltirish, oliy ta'lim muassasalari talabalarida badiiy-ijodiy kompetentlikni ta'limning turli shakllari orqali takomillashtirishga oid ilmiy tadqiqotlar olib borish lozimligini ko'rsatmoqda. Binobarin, "Bozor iqtisodiyotiga layoqatli, maktab uchun emas, hayot uchun o'qiydigan o'quvchilarni tarbiyalash" ta'lim mazmuniga qo'yilayotgan zamonaviy talablar mezonini hisoblanadi va uni ilmiy-pedagogik muammo sifatida tadqiq qilish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda.

Dunyoning bir qator yetakchi mamlakatlarida "STEAM – ta'lim" dasturi asosida ta'lim oluvchilarning badiiy-ijodiy kompetentligini, ilmiy dunyoqarashini rivojlantirish bo'yicha innovatsion o'qitish texnologiyalarini ishlab chiqish, bo'lajak mutaxassislarining kasbiy va ijodiy mahoratlarini pedagogikaning zamonaviy paradigmalarini asosida yanada takomillashtirish bo'yicha ko'plab ilmiy tadqiqot ishlari olib borilmoqda. Jamiyat talablariga mos raqobatbardosh kadrlar tayyorlashda nazariy bilimlarga asoslangan amaliy faoliyat uyg'unligi orqali bo'lajak o'qituvchilarning kompetentligini takomillashtirish, zamonaviy axborot va pedagogik texnologiyalarni ta'lim amaliyotida muvaffaqiyatli qo'llash, motivatsion, kognitiv, operatsion, refleksiv va o'z-o'zini baholash kabi indikatorlarni tizimga samarali tatbiq etishning nazariy asoslari va amaliy mexanizmlarini ishlab chiqish bilan bog'liq fundamental ilmiy tadqiqotlarga zarurat ortmoqda.

Respublikamizda mutaxassislik fani bo'yicha bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash tizimi isloh qilinib, bu tizimni nisbatan xalqaro innovatsion

yondashuv imkoniyatlaridan samarali foydalanish, malaka talablari, o'quv dasturlari hamda ta'limning integratsion shakllarida badiiy-ijodiy kompetentlikni rivojlantirishning ilmiy asoslangan tizimini, innovatsion metodikasini rivojlantirish zarurati paydo bo'lmoqda. Uzlaksiz ta'lim tizimini yanada takomillashtirish maqsadida "ta'lim mazmuni va sifatini oshirish, raqobatbardosh, yuqori bilim va ko'nikmalarga ega oliy ma'lumotli pedagoglar tayyorlashda samarador bo'lgan pedagogik ta'lim innovatsion klasterlarini joriy qilish"[1] mexanizmlari yanada takomillashtirilmogda. Bu, o'z navbatida, bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilari badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirishda ta'lim sifatini oshirishga katta e'tibor qaratish, ta'lim mazmunini loyihalash, o'qitishning yangi metodik modellarini joriy etish, to'garak mashg'ulotlari metodikalarini yanada takomillashtirishni taqozo qilmoqda.

To'garak mashg'ulotlari asosida pedagogika sohasida bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligi, zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida ularning kasbiy-pedagogik salohiyatini rivojlantirish masalalarini monografik planda tadqiq etish zarurati mazkur dissertatsiyaning mavzusini belgilab berdi.

I-BOB. BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARNING BADIY-IJODIY KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING METODOLOGIK ASOSLARI

1.1-§. Bo'lajak o'qituvchilarning badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirish ilmiy-pedagogik muammo sifatida

Oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini kasbiy tayyorlashning zamonaviy talablari bitiruvchilarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish bilan bog'liq jiddiy o'zgartirishni nazarda tutadi. Ushbu maqsadlar jamiyatning ijtimoiy buyurtmasini joriy etishga, bugungi kundagi maktablarning tasviriy san'at o'qituvchilariga qo'yilayotgan talablariga javob beradigan kadrlar tayyorlashga yo'naltirilgan. Ayniqsa, hozirgi sharoitida oliy pedagogik ta'lim muassasalarida bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining badiiy-ijodiy kompetentligini yaxlit tizimini shakllantirish muammosi alohida dolzarblik kasb etmoqda.

Mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish bo'yicha ustuvor vazifalarga muvofiq kadrlar tayyorlashning mazmunini tubdan qayta ko'rib chiqish, xalqaro standartlar darajasida oliy ma'lumotli mutaxassislar tayyorlashga zarur shart-sharoitlar yaratish maqsadida o'zbekiston respublikasi Prezidentining 2017 yil 20 apreldagi «oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida»gi PQ-2909-son Qarori [2] qabul qilindi. Qarorda oliy ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish, mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish borasidagi ustuvor vazifalarga mos holda kadrlar tayyorlashning ma'no-mazmunini tubdan qayta ko'rib chiqish, xalqaro standartlar darajasida oliy malakali mutaxassislar tayyorlash uchun zarur sharoitlar yaratish vazifalari belgilab berilgan.

Oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini kasbiy-metodik jihatdan tayyorlash quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

- bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini kasbiy-metodik jihatdan tayyorlashni insonparvarlashtirish;

- ilm-fan texnologiyalarining tezkor rivojlanishi sharoitida bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchisining shaxsini shakllantirish va rivojlantirishga tizimli yondashuv;

- tasviriy san'at ta'limini metodologik asoslantirish;

- tasviriy san'at o'qituvchilarini tayyorlash tizimi, ta'lim mazmuni va metodikasini takomillashtirish.

Yuqorida qayd etilganlardan anglanadiki, bugungi kunda bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini tayyorlashda to'garak mashg'ulotlari tasviriy san'at yo'nalishi bo'yicha nazariy bilim, amaliy ko'nikma va malakalar hamda ta'lim jarayonida orttirilgan shaxsiy hamda kasbiy ko'nikmalarni ta'lim jarayoniga tatbiq etish amaliyotidan foydalanishni, ularning o'z kasbiy malakalarini muntazam ravishda oshirib borish va bunda samarali uslublarni o'zlashtirishni hamda amaliyotga joriy etishni nazarda tutadi.

Mustaqillik yillarida iqtisodiyot hamda ijtimoiy hayotning real talablaridan kelib chiqqan holda yurtimizda oliy ta'lim tizimini modernizasiya qilish, unga o'qitishning zamonaviy shakl va texnologiyalarini joriy etish, mutaxassislar tayyorlash bo'yicha ixtisoslik yo'nalishlarini takomillashtirish borasida samarali ishlar amalga oshirildi. o'zbekistonda keyingi yillarda jamiyatda bozor iqtisodiyoti munosabatlarining qaror topishi bilan bog'liq ravishda ishlab chiqarish jarayonida faoliyat yuritayotgan, shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida tayyorlanayotgan kadrlarda nazariy bilimlarni amaliyotga bevosita samarali tatbiq eta olish qobiliyatini rivojlantirishga bo'lgan ehtiyoj shakllandi. oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining badiiy-ijodiy kompetentlikka ega bo'lishlarini ta'minlash yuqorida qayd etilgan ehtiyojni qondirishga qaratilgan ilmiy-metodik yondashuv va jarayonlar tizimidan iboratdir.

Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarning badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirish jarayoni oliy ta'lim muassasalarida tasviriy san'at ta'lim yo'nalishlari faoliyatining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Shu bois mazkur ta'lim muassasalarida tasviriy san'at ta'lim yo'nalishi bo'yicha tahsil olayotgan talabalarda badiiy-ijodiy kompetentlikni shakllantirishga xizmat qiladigan zarur pedagogik shart-sharoitlarni yaratish maqsadga muvofiq, deb o'ylaymiz.

Respublika OTMda tasviriy san'at yo'nalishida bakalavrlar tayyorlash tizimi yo'lga qo'yilgan bo'lib, OTM zimmasiga bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarida kasbiy bilim, amaliy ko'nikma va malakalarni shakllantirish, ta'limga ijodiy yondashgan holda muammolar yechimini topish, mustaqil fikrga asoslangan xulosa chiqarish, badiiy-ijodiy kompetentligini shakllantirish vazifalari yuklatilgan. Shunga ko'ra, oliy ta'lim tizimida tasviriy san'at ta'lim yo'nalishlari bo'yicha o'qituvchilarni tayyorlash jarayonini takomillashtirish va tasviriy san'at ta'limi samaradorligini oshirishga qaratilgan tadqiqotlar tahlili shuni ko'rsatdiki, mazkur muammo yuzasidan qator olimlar tadqiqotlar olib borishgan.

Jamiyatimizning isloh qilinishi ta'lim tizimining yetakchi elementi sifatida zamonaviy maktablarni modernizasiyalash zarurligini ko'rsatmoqda. Zamonaviy amaliyot tahlili shuni ko'rsatadiki, mazkur ijtimoiy-iqtisodiy o'zgarishlar davri o'sib kelayotgan shaxs uchun ahamiyatlidir. U ta'lim siyosati, qonunchilik tizimi, jo'shqin tashabbuskorlik va g'oyaviy innovasion harakatlar, ijtimoiy-pedagogik bilish, pedagogik tadqiqotlar va ishlanmalarda o'z aksini topadi.

Tasviriy san'at tarbiya sohasining ajralmas qismi bo'lib, bo'lajak o'qituvchilarni yaratuvchanlik va faoliyat, kasbiy o'zlikni anglash, kelajakda oliy ta'lim bitiruvchilarining turli kasblarni egallashlari bilan bog'liq mustaqil ijodiy faoliyatga tayyorlashga ko'mak beradi.

Tasviriy san'atning asosiy maqsadi san'at asarlariga manaviy munosabatni shakllantirishdan iborat. Milliy qadriyatlarni o'rganish orqali

talabalarni yaratuvchanlik faoliyatiga jalb qilish, mazkur ta'lim jarayonining mos vositalar va metodlar tizimini ishlab chiqish tasviriy san'at ta'limining eng muhim jihatlari sirasiga kiradi. Bu jarayon ijodiy mehnat qilish madaniyatini o'zlashtirish, mehnat qilish jarayonini rejalashtirish va tashkil qilish, ustaxonada o'quv qurollari (qalamlari, retush, sangina, sous, pastel, qog'ozlar: go'znak, vatmen, skarlupa, xramazes akvarel bo'yoqlari, moyli bo'yoqlari, palitira) bilan ta'minlash, ijodiy mehnat muhofazasi, hujjatlarni kompyuterda qayta ishlash, muomala madaniyati, ijodiy faoliyati, ijod mahsullarini bajarish; talablarining badiiy-ijodiy imkoniyatlarini aniqlash, ma'lumotlar eskizlarini yig'ish va tahlil qilish, asar g'oyasini ilgari surish, ushbu g'oyani tadqiq qilish, rejali tashkil etish, ijodiy ishlarni amalda bajarish va uni baholashni o'rganish kabilarni ko'zda tutadi.

Sivilizasiya bosqichlarining o'zgarishi tasviriy san'at paradigmasining o'zgarishiga olib keldi: u qo'llab-quvvatlovchi ta'limdan innovasion ta'limga o'tmoqda. innovasion ta'lim strategiyasida yoshlarni o'zgaruvchan sharoitlarga tayyorlash, nazariy ham amaliy tayyorgarlik jarayonini yaxshilash nazarda tutilgan. Tayyorgarlik ilmiy-ijodiy va badiiy bilimlarni ko'zda tutadi, ularning yordamida inson yangi dunyoni yaratish va o'zgartirishga qodir bo'ladi. Bunday pedagogik shart-sharoitlarda yangiliklarni to'g'ridan-to'g'ri tashuvchi sifatida texnologiya o'qituvchisining o'zni sezilarli darajada ortib bormoqda.

Zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy shart-sharoitlar pedagogika oliy ta'lim muassasalari bitiruvchilaridan shunga mos tasviriy san'at va pedagogik imkoniyatlarni tahlil qilish, yangi nostandart g'oyalarni ilgari surish, to'g'arak mashg'ulotlari orqali zamonaviy ishlab chiqarish talablariga javob beruvchi sharoitdan amaliyotda to'g'ri foydalanish, metod va vositalar, yuqori darajadagi bilimlar asosida qarorlar qabul qilish va kasbiy bilim, ko'nikma, malakalarini rivojlantirish kabi sifatlarni talab qiladi. Zamonaviy amaliyot tahlili texnologiya o'qituvchisiga qo'yiladigan talab

va kasbiy-pedagogik tayyorgarlik darajasi o'rtasida qarama-qarshilik mavjudligini ko'rsatmoqda.

olib borilgan tahlillardan aniqlandiki, bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarida bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish quyidagi jihatlarga asoslanadi:

- tasviriy san'at ta'limini amalga oshirishning mazmuni va vazifalari;
- hal etiladigan muammolar va yuzaga kelish ehtimoli bo'lgan qiyinchiliklar xususida yaxlit tasavvurga ega bo'lish;
- shaxsiy faollikka erisha olish;
- pedagogik va psixologik bilimlarning an'anaviy tizimga emas, balki tasviriy san'at ta'limining o'ziga xosligi bilan belgilanadigan tuzilmasi va mazmuniga yo'naltirilganligi;
- talabalarining fanlarga qiziqishi va ongli fikrlashi, bilim, ko'nikma, mahoratlari, bilimlarini doimiy ravishda boyitishga intilishi;
- tarbiyalanganlik darajasi (axloqiy, estetik, jismoniy);
- ijtimoiylashuvi (kasbiy va ijtimoiy faoliyatni amalga oshirishga tayyorligi);
- madaniyatligi (ijtimoiy-madaniy qadriyatlarni qabul qila olishi, aqliy va jismoniy mehnat madaniyati).

Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchisini kasbiy shakllantirish jarayonini tashkil etishda uning umumiy tashkiliy asoslari, mazmuni, shakli hamda metodlarini belgilovchi asosiy konuniyatlarni aniqlash muhim ahamiyat kasb etadi. Hozircha amaliyotda an'anaviy (axborot, ma'lumot beruvchi) ta'lim ustunlikka ega. Bu holat oliy ta'lim muassasalarining pedagogik jarayoni uchun ham tegishli. Bunday ta'limning mohiyati "tayyor" bilimlarni uzatishga asoslanib, talabalarda mustaqil fikrlash, masalaning mazmun-mohiyatini tushunish va anglashni, kreativ fikrlashni nazarda tutmaydi.

Ta'limda faoliyatli yondashuvni amalga oshirish jarayonida yuqorida sanab o'tilgan faoliyat pedagogik hodisa sifatida e'tiborga olinishi kerak. Bunda faoliyat tushunchasini tor ma'noda ob'ektni o'zgartirish sifatida tushunmaslik kerak. Faoliyat tushunchasini inson ichki dunyosini o'zgartirish, uning salohiyatini namoyon etish sifatida tushunish kerak. Pedagogikada bunday faoliyat yetakchidir.

Hozirgi sharoitda tasviriy san'at va muhandislik grafikasi ta'lim yo'nalishi bitiruvchilaridan quyidagi sifatlar talab qilinadi: tasviriy san'atda pedagogik bilimlarni tahlil qilish, yangi g'oyalarni ilgari surish, zamonaviy ishlab chiqarish va keyingi kasbiy faoliyati talablariga javob beradigan shart-sharoitlar, metod va vositalardan foydalanish ko'nikmalarini rivojlantirish.

Tadqiqot mavzusining asosiy g'oyasiga muvofiq to'garak mashg'ulotlarida bo'lajak mutaxassisning tasviriy san'at va muhandislik grafikasi ta'lim yo'nalishi bo'yicha nazariy bilim, amaliy ko'nikma va malakalari hamda ta'lim jarayonida orttirilgan shaxsiy hamda kasbiy ko'nikmalarini rivojlantirish nazarda tutiladi. Tadqiqotda mavzu pedagogik nuqtai nazardan tasviriy san'at ta'limi kontekstida tahlil qilindi va ilmiy-nazariy qarashlar umumlashtirildi, talabalarning badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirish bo'yicha takomillashtirilgan metodika bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlashda samarali usul ekanligi o'z isbotini topdi.

Kuzatishlarimiz davomida biz nafaqat talabalarning tasviriy san'at darslarini o'zlashtirish darajasi, balki darsdan tashqari to'garaklarga a'zoligi, jamoat ishlarida, respublika, viloyat va tuman miqyosida o'tkazilgan tadbirlarda, ko'rik-tanlovlarda, tasviriy san'atga oid kitoblarni mustaqil mutolaa qilishi, ko'rgazmalarda ishtirok etishi, badiiy va san'at maktablarida o'qishi, tasviriy san'at dala amaliyotida faol ishtirok etishi, etyudlar ishlashiga qiziqishi kabi jarayonlarni kuzatdik.

To'garak mashg'ulotlarida ustoz va shogird o'rtasidagi munosabatning do'stona hamkorlik asosida amalga oshirilishi, xususan, ustozning muomalasi, talabalarlarga hurmati, o'zini tuta bilishi, uning shaxsi va ma'naviy qiyofasi mashg'ulotlar samaradorligining muhim omili ekanligi namoyon bo'ldi. Hatto talabaning kiyinishiga, yurish-turishiga, nutqiga taqlid qiluvchilar ham uchradi. Har bir talaba ustozning hurmatini joyiga qo'yib, o'zlari ham ularning hurmatiga loyiq bo'lishga intilishi sezilib turdi. Bu hol talabalarning mutaxassislik darslariga munosabati yaxshiligidan dalolat edi. Ayni vaqtda, o'zlari yaxshi ko'rmaydigan fanlariga nisbatan befarqlik, to'garak mashg'ulotlari jarayonida talabalardagi zerikish, e'tiborsizlik, loqaydlik kabi holatlar ham kuzatildi. Bunday talabalarda mashg'ulotni bajarishga nisbatan xohish-istakning yo'qligi sezilib turdi. Talabalar ustozni, avvalo, uning kasbiy mahorati, bilimdonligi, ezgu fazilatlari tufayli yaxshi munosabatda bo'lishi mumkinligi anqlandi. o'qituvchilar talabalar bilan olib borilayotgan tasviriy va amaliy hamda badiiy ishlarda muammoning murakkab tomonlari haqida ma'lumot berishdilar.

To'garak mashg'ulotlari olib boriladigan ijodiy ustaxonada nimani amalga oshirish kerakligini asosan shogirdning o'zi tanlaydi, ustoz faqat uning ishidagi xatolarini tuzatib, qanday tasvirlash vositalaridan foydalanish mumkinligi haqida maslahatlar beradi. Shu tarzda ustoz va shogirdning birgalikdagi harakati asosida ijodiy faoliyat yaratiladi. Shogird tasviriy san'atning qaysi turi yoki janrida ishni boshlashni xohlasa, ustoz yordamida o'zining faoliyatini rejalashtiradi: eskizlar bajaradi, ishlash uchun material tanlaydi, ish joyini tayyorlaydi keyin o'ylagan rejasini amalga oshirishga kirishadi. ijodiy ustaxonadagi har bir shogird - bu o'z asarini tomoshabinlar hukmiga qo'yishga tayyorlanayotgan rassom. To'garakda ijodiy ustaxona usulida bajarilgan har bir ish, o'z holicha bir loyiha, tugallangan buyum bo'lib, ularni konkurs, olimpiada yoki ko'rgazmaga qo'yiladigan tayyor mahsulot deyish mumkin.

Chirchiq davlat pedagogika universiteti "Tasviriy san'at" kafedrasida tashkil qilingan "Yosh musavvir" to'garagi faoliyati tajribasi bir o'quv yili mobaynida bir shogird ko'nikmasi, qobiliyati va harakatchanligiga qarab tasviriy san'atning turli janrlarida to'rttadan yigirmatagacha ijodiy ish qilishi mumkinligini ko'rsatdi. 8-10 ta kishidan iborat bitta ijodiy guruh har xil tasvirlash vositalari va turli texnikada bajarilgan ishlaridan butun bir ko'rgazma tashkil etish mumkin.

Ijodiy ustaxona usulida ishlash oddiy an'anaviy mashg'ulotlar jarayonida imkoni bo'lmagan, har xil texnika, har xil tasvirlash vositalarini qo'llash imkonini tug'diradi. Masalan, o'n kishidan iborat guruh har biri o'z qiziqishlariga qarab, kimdir akvarelda, kimdir moybo'yoqda yoki guashda, kimdir qalamda, ko'mir, sous, sangina, retushda qalamtasvir kompozitsiyalari ishlashi mumkin. Pedagog uchun ijodiy ustaxona usulidagi faoliyat to'garakdagi har bir talabaga e'tibor berishi, ulardan bir daqiqa ham uzoqlashishga yo'l qo'ymaydigan, lekin olingan natijadan katta ijodiy qoniqish hosil qilinadigan nisbatan og'ir, lekin qiziqarli faoliyat hisoblanadi.

1.2-§. Tasviriy san'at to'garak mashg'ulotlarini tashkil qilishning pedagogik asoslari

Dars jarayonida to'plangan bilimlari, tajribalari asosida ko'plab usul va texnologiyalarni qo'llash orqali to'garak mashg'ulotlarini tashkil qilish maqsadga muvofiq. Ijodiy to'garak ustaxonasida ustoz-shogird an'anasi asosida ishlash mutaxassislik fanlarini chuqur o'rganish, xususan, qalamtasvir, rangtasvir, kompozitsiya, kitob grafikasi, amaliy san'at, miniatyurada ishlash ko'nikmalarni o'rganish imkonini beradi. Bu usuldan auditoriyalardagi mashg'ulotlar va darsdan tashqari paytlar mustaqil ta'lim, ijodiy to'garak mashg'ulotlarida foydalanish ham mumkin.

Ijodiy to'garak ustaxonasi metodiga asoslangan usul quyidagi maqsad va vazifalarni amalga oshirishni talab qiladi.

- talabaning ta'lim jarayonida va hayotiy faoliyatida olgan bilim, ko'nikma va mahoratlarini takomillashtirish;
- mustaqil ijodiy izlanish ko'nikmalarini rivojlantirish;
- tasviriy san'atning barcha tur va janrlariga qiziqishlarini oshirish, har xil materiallar, texnikalarni o'zlashtirish xohishlarini rivojlantirish;
- olgan bilimlarini amalda kundalik hayotda qo'llash, shaxsiyatini va atrof borliq haqidagi fikrlarini tubdan o'zgartirish;
- inson hayoti tabiat, san'at, kundalik turmush bilan uyg'unligini idrok etish haqidagi ma'naviy savodxonligini oshirish;
- milliy qadriyatlarni va urf odatlarni sevish, hurmat qilish hissini tarbiyalash;
- jamiyatda o'z o'rnini topishda, o'z ijodiy mehnat mahsulining jamiyatga nechog'lik kerakligini his qilish, o'tmishdagi ajdodlarimiz me'rosiga hurmat nazari bilan qarash va kelajakka ishonch ruhida tarbiyalash.

Ijodiy ustaxona usulida ishlash oddiy an'anaviy mashg'ulotlar jarayonida imkoni bo'lmagan, ya'ni har xil texnika, har xil tasvirlash vositalarini qo'llash imkonini beradi. Guruhdagi talabalar har biri o'z qiziqishlariga qarab ishlashi mumkinligi, ya'ni ijodiy erkinlik ularning qiziqishini oshiradi. Bu ish nafaqat talabalarni, balki ularning ijodlari bilan qiziqib keladigan va har doim ma'naviy ko'makka tayyor bo'lgan otanonalar uchun ham juda qiziqarlidir.

Ijodiy ustaxonada ishlashni rejalashtirishning afzalligi har bir talabaning hohishi va qiziqishlari asosida va har bir talabaning shaxsiy xususiyatini hisobga olib tuzilishida ko'zga tashlanadi. Ammo pedagog nafaqat talabaning shu paytgacha o'zlashtirgan bilimlari, ko'nikma va malakalarini hisobga olishi, balki o'sish nuqtasini ham belgilab borishi, kelgusidagi kamolotga erishish imkoniyatlari, ularning yangi tajribalarni

egallashlarida yordamlashishi, yangi texnologiyalar va texnikalar bilan tanishtirib borishlari kerak bo'ladi. ijodiy ustaxonada tashkil qilingan mashg'ulotda qatnashayotgan talabalarning o'zi ham doimo yangi texnologiyalarni izlashadi, yangi tajribani o'zlashtirishga, atrofdagilar bilan o'rtoqlashishga harakat qilishadi.

To'garak mashg'ulotlari talabalarning ma'naviy va axloqiy tarbiyasi, badiiy ta'limi, mehnat intizomini kuchaytirishning muhim bo'g'ini hisoblanadi. Bu jarayon ularda tafakkur qilish madaniyati, ma'naviy fikrlash, maqsadga yo'naltirilganlik, o'z-o'zini nazorat qilish, yuklatilgan vazifaga nisbatan javobgarlik hissini sezish kabi xislatlarni tarbiyalaydi. rangtasvir kompozitsiyasi orqali talabalarning ijodiy tasavvurlari, san'at haqidagi tushunchalari va badiiy didlarini rivojlantirish pedagogik vazifa hisoblanadi. Hozirgi globallashuv sharoiti, tashqi ma'naviy tahdidlarning kuchayishi, axborot texnologiyalarining rivojlanishi, mobil telefonlar imkoniyatlarining oshib borayotganligi yoshlarga bilim olishi uchun qulay sharoitlar yaratish bilan bir qatorda zararli odatlarning ko'payishiga ham olib kelmoqda. Ular har bir muammoning yechimini internet saytlaridan qidirib, turli yot g'oyalar ta'siriga tushib qolishi ham amaliyotda kuzatilmoqda. Bu hozirgi yoshlarni ma'naviy yetuk shaxs sifatida tarbiyalashdagi asosiy muammolardan biri bo'lib qolmoqda. Shuning uchun to'garaklarga yoshlarni jalb etish va qiziqtirish pedagoglarning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi. Bu mashg'ulotlar talabalarning tasviriy san'at vositasida to'laqonli va har tomonlama chuqur ma'naviy tarbiya olishlari uchun muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, talabalar bu mashg'ulotlarda o'z ijodiy imkoniyatlarini sinab ko'rish, tasviriy san'at sohasidagi bilimlarini boyitish imkoniyatiga ham ega bo'lishadi. Bu mashg'ulotlar natijasida talabalardagi shaxsiy qobiliyatlar yorqinroq namoyon bo'ladi. Bunday mashg'ulotlarni shartli ravishda uch turga bo'lishni taklif qilamiz:

- pedagogdan doimiy maslahat olgan holda bajariladigan talabalarning individual ishlashi;
- guruhli ishlar (to'garak, klublar va talabalarning boshqa birlashmalari);
- ommaviy bajariladigan ishlar (mavzuli kechalar, ma'ruzalar, kartinalar galireyasi, muzeylar va rassom ustaxonalariga ekskursiyalar uyushtirish).

To'garak – bu ko'ngilli talabalar uyushmasi bo'lib, mashg'ulotlar asosan amaliy ko'rinishda tashkil qilinadigan ta'lim berish shaklidir. To'garak (studiya)da auditoriyadagi mashg'ulotlardan farqli ravishda har xil materiallar, tasvirlash vositalari, xom ashyolar vositasida har xil tajribalar o'tkazish imkoniyatlari mavjud. Tasviriy va amaliy san'at ixlosmandlari to'garagi bir necha seksiya yoki bo'limlarni o'zida birlashtiradi. Amaliy mashg'ulotlar bilan birga darsdan tashqari mashg'ulotlar mazmuni ma'ruza, suhbat, mavzuli kechalar, tasviriy san'at va amaliy san'at ustalari bilan uchrashuvlar, bayramlar, ko'rgazmalarga ekskursiyalar, ijodiy safarlar, ekspeditsiyalar, yig'inlar, konferensiyalardan iborat bo'lishi mumkin. Bu yo'nalishda tashkil qilingan mashg'ulotlarda quyidagi natijalarga erishish mumkin bo'ladi:

- rassomlar va xalq ustalarining ijodiy faoliyati, badiiy fikrlash tarzi va ijod laboratoriyasini o'rganish;
- ijodkorning tabiat va atrof muhit bilan muloqotini his qilish;
- uning ijodiy yutuqlari sirini aniqlash va ishlash usullarini o'rganish;
- o'z faoliyatida bu tajribalarni o'rganish.

Mashg'ulotlarni mazkur natijalarga erishish nuqtai nazaridan tashkil qilish kafolatli natijalarga erishishni ta'minlaydi.

To'garak nafaqat yaxshi chizadigan talabalar uchun, balki qog'oz va bo'yoqlar yordamida o'z fantaziyalarini sinab ko'rishni hojlaganlar uchun ham tashkillashtirilishi mumkin. To'garak bir to'garak

mashg'ulotida ikki xil qobiliyatga ega va ikki xil darajadagi talabalar bilan ishlash imkoniyatini beradi.

Tadqiqot pedagogik tajriba-sinov dasturiga muvofiq tashkil qilingan "Yosh musavvir" to'garagi dasturlari quyidagi asosiy talablarga mos ravishda tuzildi:

- mashg'ulotning g'oyaviy-tarbiyaviy ishlarga yo'naltirilganligi;
- mashg'ulotning talaba yoshidagi badiiy ijodkorlik xususiyatlariga mosligi;
- o'quv va ijodiy vazifalarning oddiydan murakkabga qarab bosqichma-bosqich tartiblanganligi;
- mashg'ulot mavzularining o'zaro uzviy bog'liqligi;
- tasvirlash vositalarining xilma-xilligi;
- oliy ta'lim muassasalaridagi o'tkaziladigan tadbirlarga mosligi.

Mavzularning rivojlanishi va mazmunan takomillashib borishi quyidagi tendensiyalarga asoslanishi lozim:

- milliy qadriyatlarga asoslangan demokratik tamoyillarni qaror toptirish;
- milliy an'analar, udumlarga xos tasviriy va amaliy san'at asarlari yaratish, milliy rassomlar ijodini o'rganish, ulardan ta'sirlanib yaratgan o'z asarlari vositasida Vatanga sadoqat, bag'rikenglik va insoniy fazilatlarini shakllantirish;
- turli miqyosda o'tkaziladigan ko'rik tanlovlarida ishtirok etish bo'yicha talabalarining ijodiy ko'nikmalarini shakllantirish va faol ishtirok etishlariga ko'maklashish, yoshlarning qobiliyati, iste'dodini rivojlantirish;
- olimpiadalarga tayyorgarlik ko'rishda yordamlashish;
- ekologiya, giyohvandlik va o'ITSga qarshi o'tkaziladigan konkurs-larda ijodiy plakatlar bilan qatnashish;
- san'at asarlari orqali yoshlar orasida ona zaminga, mustaqillikka muhabbat, buyuk faxrimiz, madaniy merosimiz, xalqimizning urf-odatlarini asrab avaylash ruhida tarbiyalash;

- 14619/51-

- talaba-yoshlarni mustaqil va ijodiy faoliyatga yo'naltiruvchi tashabbuskorlik, ijodkorlik va bunyodkorlik g'oyalari ruhida tarbiyalash;
- to'garak faoliyati orqali kasbiy mahorati shakllantirilgan yuqori malakali ijodkor yoshlarni tarbiyalash.

Odatda, talabalar yangi o'quv yili boshlangandan so'ng yozgi ta'tilda kuzatgan syujetlari, tug'ilgan yangi g'oyalari asosida yangi ijodiy asarlar yaratish ishtiyoqida to'garak mashg'ulotlariga kelishadi. Bunday jarayonda erkin mavzuda asar yaratish topshirig'ini berish maqsadga muvofiq. To'garak rahbari buni inobatga olishi lozim, aks holda tug'ilgan g'oya va fikr unutilishi mumkin.

To'garakning asosiy maqsadi uzluksiz ta'lim tizimidagi o'quvchi va talaba yoshlarimizning iste'dodi, qobiliyatini rivojlantirish, tasviriy san'at orqali yuksak ma'naviyatli shaxsni shakllantirish, yoshlardagi ijodiy salohiyatni ko'tarish bilan birga yuqori malakali va mahoratli ijodkor yoshlarning iqtidorini yuksaltirish va ularning amaliy hamda tasviriy san'atga qiziqishlarini qo'llab-quvvatlashdan iborat.

Badiiy ta'lim konsepsiyasida tasviriy va amaliy san'atni rivojlantirish orqali mamlakatimizning milliy qadriyatlarini tiklash eng asosiy vazifalardan biri hisoblanadi. Ushbu vazifalar ijrosi o'sib kelayotgan avlodning milliy san'atimiz bilan tanishib borishi bilan birga ijtimoiy hayotga moslashishi, yangi ijodiy qobiliyatlarning kashf qilinishi, umummadaniyat rivoji, talabalar va o'smirlarning bilim olishga bo'lgan ishtiyoqlari oshib borishini ta'minlaydi.

Uzluksiz ta'limda talabalar va yoshlarni san'atga jalb etish zamon talabi bo'lib, bu jarayonning ijtimoiy ahamiyati katta. Milliy madaniyatimiz an'analari va turli san'at asarlarining yaratilish jarayonini o'rganish shaxsiy, psixologik, hissiy qobiliyatlar, milliy urf-odatlarini qadrlash sifatlarini rivojlantiradi, badiiy-ijodiy qobiliyatlarini shakllantiradi, talabalardagi mustaqil ijod qilish jarayonini faollashtiradi va San'atga muhabbat orqali boshqalar bilan muloqot, o'zini ijodkor sifatida his qilish,

mustaqil ijod qila olish, ijodiy jarayonda o'z-o'ziga ishonch ko'nikmalarini singdirib borish uning ijtimoiy hayotga moslashishi va o'zining ezgu niyatlarini amalga oshirishga imkoniyat yaratadi. Talabalarning fikrlashi va ijodiy faoliyatidagi kreativlikni rivojlantirish bugungi uzluksiz badiiy ta'lim jarayonining eng asosiy vazifasi sanaladi. Tasviriy san'at shaxsga o'ziga xos badiiy obrazli vositalar bilan ta'sir qiluvchi, undagi ijodkorlik xislatlarini rivojlantiruvchi ulkan tarbiyaviy imkoniyatlariga ega. Bu imkoniyatlar quyidagilarda ko'zga tashlanadi:

-talabalar va o'qimirlarning borliqni yaxlit tasavvur qilish hissiyotlarini shakllantirish;

- o'zligini anglash hislarini shakllantirish;
- milliy tarixiy madaniyatimizni qadrlashga o'rgatish;
- ma'naviy yetukligini oshirish;
- o'z hududi, Respublika va umumjahon san'ati hamda an'anaviy milliy qadriyatlari bilan tanishtirish;
- talabani qo'shimcha bilim olishga bo'lgan qiziqishini rivojlantirish;
- tengdoshlari, katta yoshdagi yuqori kurs talabalari bilan o'zaro

kirishib ketishga mo'ljallangan ijtimoiy moslashuvchanlik;

-ijodiy imkoniyatlarning kengayishi, muomala madaniyatining rivojlanishi.

To'garaklardagi ta'lim jarayonini tashkil qilishning o'ziga xosligi ilinishi maqsadga muvofiq. Mashg'ulot o'tkaziladigan xona havo (amaliyotga mo'ljallangan ishlarning ko'pligi) talabalarning bilim olishga ulmashib turadigan, yaxshi yoritilgan bo'lishi kerak. Unda stol, stul, bo'lgan qiziqishlarini rivojlantirish, dunyoqarashini kengaytirish, san'at va anolbertlar, stendlar yoki ko'rgazmali qurollarni ilib qo'yish uchun maxsus madaniyat sohasi bo'yicha yangiliklardan xabardor qilish, muloqot qilish turilmalar bo'lishi, asbob-anjomlarni, tayyor ishlarni saqlash uchun shkaf tajribasini boyitish, hamkorlikdagi ijodiy faoliyatini kuchaytirishga bo'lishi talab etiladi. xona qanday bo'lishidan qat'iy nazar, rahbar uni suv mo'ljallangan umummadaniyat darajasidagi dasturlarni qo'llash uchun chiroyli bankalar, parda, ko'rgazmali qurollar, reproduksiyalar, ritoblar yordamida shinam qilib qo'yishi mumkin. Mo'yqalam, bo'yoq boshqa materiallar uchun albatta tokchali shkaf bo'lishi lozim.

tasviriy san'at va boshqa san'at turlarining o'zaro bog'liqligi;
milliy san'at namunalarini boshqa xalq san'atidan, o'z hududi san'atidan
namunalarini boshqa hudud san'at asarlaridan farqlay olish;

uyushtirilgan vaqtda ham qo'l keladi. Jamoaviy ijod qilish jarayonida (devoriy gazeta, plakat, reklama pannolari ishlash) stollarning qanday qo'yilishi ham katta ahamiyatga ega. Ularni bir-biriga qarab qo'yish maqsadga muvofiq, chunki stolning ikki tomonidagilar bir-biri bilan muloqotda bo'lishi, suv idishlari, bo'yoqlardan birgalikda foydalanishlari mumkin bo'ladi. o'rtada bo'yoqlar va suvli idishlar qo'yiladi, bo'yoqlardan hamjihatlikda foydalanish har xil kurslardan kelgan talabalarning bir-birlari bilan muloqotga kirishib ketishiga yordam beradi. Agar bitta stolning ikki tomoniga o'tirishning imkoni bo'lmasa, talabalar yuzma-yuz o'tirishlari uchun ikkita stol bir-biriga qaratib qo'yilishi ham mumkin.

Xona va zallarni bezash uchun imkon qadar talabalar ijodiy ishlaridan foydalanish kerak. Aynan talabalar ishlarining amaliy ahamiyatini ta'kidlash ularning ijodiy faoliyatlarida faolliklari oshishiga asos bo'lib xizmat qiladi. Semestr oxirida to'garak a'zolari ishlaridan hisobot ko'rgazmasi o'tkazish maqsadga muvofiq bo'ladi. Har bir ishda ish nomi, muallif ismi, sharifi, bajarilgan vaqti qayd etilgan yorliq bo'lishi zarur. Ko'rgazmani tashkil etishning eng ma'suliyatli davri bu uning asosiy g'oyasini, ko'rgazmaning nomini aniqlash hisoblanadi. Bunda barcha a'zolar qatnashib, o'z fikrlarini aytishi muhim. Keyin ko'rgazmani tashkil etishdagi tashkiliy ishlarni a'zolar o'rtasida o'zaro bo'lib olish kerak. Eng yaxshi ishlarni esdalik sovg'alari qilib belgilash maqsadga muvofiq bo'ladi.

Tadqiqot davomida tashkil qilingan ko'rgazmaga tayyorgarlik jarayonida ma'lum bo'ldiki, talabalarga aniq maqsad qo'yilishi, ularga ijodiy ishi natijasini ko'rsatish imkoniyatining yaratilishi talabalardagi ijod qilish, yaratishga bo'lgan qiziqishning ortishiga sabab bo'ladi. ijodiy ustaxona sharoitida birga ishlash barobarida ustozga nisbatan mehr va hurmat tuyg'ularini oshganligi yaqqol sezildi. Ko'rgazmani tashkil qilish jarayonida ularning ijodiy faolligi yanada oshganligi, jamoaviy

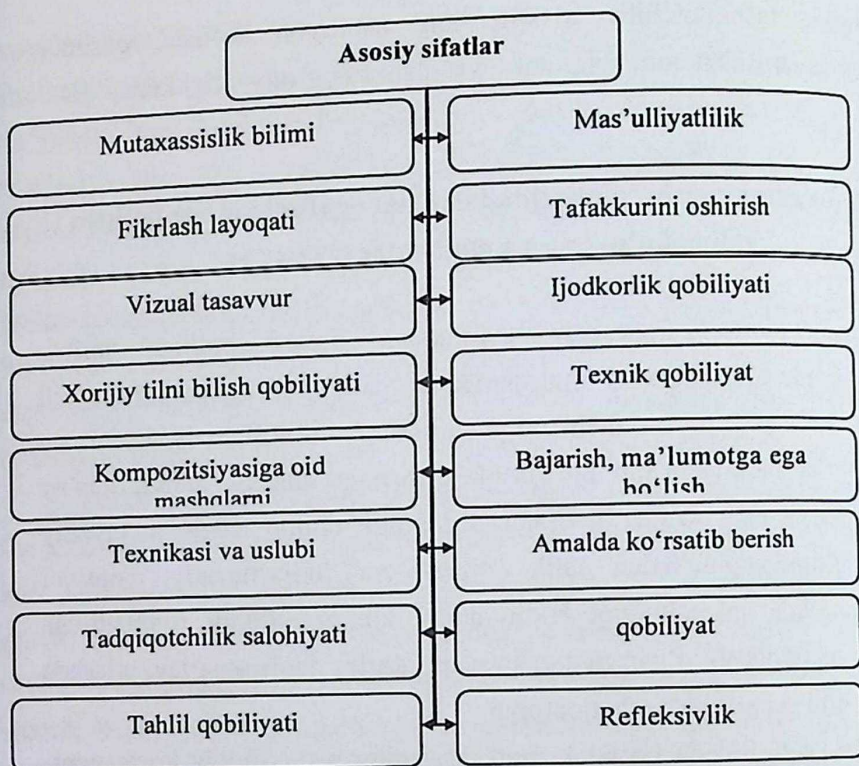
hamjihatlik, tashkilotchilik xislatlarining namoyon bo'lishi, o'zining mehnati samarasidan qoniqish, faxr tuyg'ularini uyg'onganligi kuzatildi.

1.3-§. To'garak mashg'ulotlarida talabalar egallashi lozim bo'lgan bilim, ko'nikma va malakalar mazmuni

Tadqiqot mavzusining asosiy g'oyasiga muvofiq tashkil qilingan tajriba-inov ishlarida to'garak mashg'ulotlarida bo'lajak mutaxassisning tegishli tasviriy san'at ta'lim yo'nalishi bo'yicha nazariy bilim, amaliy ko'nikma va malakalar hamda ta'lim jarayonida orttirilgan shaxsiy hamda kasbiy ko'nikmalarga ega bo'ldi. Natijalar pedagogik nuqtai nazardan tasviriy san'at ta'limi kontekstida tahlil qilindi va ilmiy-nazariy qarashlar umumlashtirildi, talabalarning badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirish bo'yicha takomillashtirilgan metodika ularni kasbiy faoliyatga tayyorlashda amaliy usul ekanligi o'z isbotini topdi.

Tadqiqot doirasida bo'lajak mutaxassisning badiiy-ijodiy kompetentligining asosini tashkil etuvchi sifatlar aniqlandi (1.3.1-rasm). Kasbiy kompetentlikni rivojlantirishda ilmiylik, izchillik va uzviylik; nazariya va amaliyot uyg'unligi; fanlararo integratsiya, ijtimoiy taraqqiyotga moslik; bilim mazmunining tushunarliligi, ko'rgazmalilik, faollik, bilimlarning xilma-xiligi; individual, kreativ va boshqa tamoyillar ustuvorlik kasb etadi.

Bo'lajak tasviriy san'at ta'lim yo'nalishi o'quvchilarining badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirish uning integrativ sifati bo'lib, uning egallagan bilimlari asosida tasviriy san'at to'garak mashg'ulotlarini takomillashtirish texnologiyalaridan foydalanishga tayyorligi aniqlandi va takomillashtirildi. Tadqiqot maqsadidan kelib chiqib, oliy ta'lim muassasalarida tasviriy san'at to'garaklarini amalda bajarish orqali talabalarda ko'nikmalarini shakllantirish, rivojlantirishga qaratilgan o'quv-metodik ta'minot ishlab chiqildi.

1.3.1-rasm. To'garak mashg'ulotlarida talabalarining badiiy-ijod kompetentligi asosini tashkil etuvchi sifatlar

Tadqiqot jarayonida to'garak mashg'ulotlari jarayonini yanada takomillashtirish maqsadida yangi innovatsion metodlar hamda talabalarning bilimini baholash mezonlari ishlab chiqildi.

Kompetentlikni rivojlantirish murakkab va oldindan aytib bo'lmaydigan ishlab chiqarish vaziyatlarining xilma-xilligi, kasbiy faoliyatning oqibatlari haqida g'oyalar olish va ular uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olish qobiliyatini rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Yetuklik kasb-hunar faoliyati va ijtimoiy hayotning beqaror, tez o'zgaruvchan sharoitlarida ishlash uchun zamonaviy tasviriy san'at yo'nalishi bitiruvchilarini tayyorlashning yetakchi mezon sifatida e'tirof etiladi.

Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilari mashg'ulotlar jarayonida anglar va janrlar haqida muayyan bilimlarga ega bo'lishlari lozim. Markaziy osiyoda ranglar haqidagi ta'limot qadimdan kitob miniatyurasi, aqqoshlik va devorlarga fresko pannolar ishlash bilan bog'liq holda rivojlanib kelgan. chunki musavvirlik hunari rang tanlash va ularni iyyorlay bilishni talab etgan. Shuning uchun har bir shogird, avvalo, rang iyyorlash sirlarini va shu ishga bog'liq kimyoviy jihatlarni o'rganganlar.

Ranglarning tabiatda qanday hosil bo'lishi va tarqalish hodisalari qadimdan olimlar va rassomlarning diqqatini tortgan. Uyg'onish davri ayuk rassomlari va nazariyachilari Leon Battista Alberti, Leonardo da Vinchi va boshqalar rangtasvir haqidagi asarlarida ranglarning hususiyatlari to'g'risida bayon qilganlar. Atoqli va mashhur olimlar Nyuton, Komonosov, Gelmgolslar ranglarning mohiyatini ilmiy asosda tekshirganlar.

Rang muammosi haqida hozirgi vaqtda ham ko'pgina fan sohalarida yangi ishlar olib borilmoqda. Fizika fani rang tabiiy quvvati bilan qiziqsa, fiziologiya - odam ko'zi orqali yorug'ni sezib rangga aylantirishni, fiziologiya - rangni idrok qilish muammosi va uning inson ruhiyatiga ta'sir qilib, har xil his-tuyg'u hosil qilishi, biologiya - tirik jonivorlar hayotida rangning roli va ahamiyati bilan qiziqadi.

Ranglar bilan bog'liq muammolarni o'rganish doimo dunyo olimlari diqqat markazida bo'lib kelmoqda. Bu muammoga yapon olimlari ham misha jiddiy qarashgan. Hozir ham dunyoda yagona bo'lgan Tokio rang institutida inson qalbiga ta'sir etadigan tabiat hodisasi - rang atroflicha o'rganiladi.

“Rang va inson” muammosini turli mutaxassislikdagi olimlar o'rganishayapti. Ular orasida shfokorlar, fiziologlar, kimyogarlar, fiziklar, rassomlar ham bor. ranglar inson organizmiga, uning asab sistemasiga ta'sir ko'rsatadi.

Ishlab chiqarish binolarini bo'yash bo'yicha taniqli mutaxassisang kishi organizmiga, asab sistemasiga va avvalo ko'zga turlicha ta'sir Fransiyadagi texnika estetikasi institutining asoschisi Jak Venobundayilishidan dalolat beradi. [99]

yozgan: "rang har narsaga qodir: u nur, xotirjamlik va hayajonni keltiribchiqara oladi. U garmoniya vujudga keltirishi va larzaga solishi mumkin. O'zal birikmasi haqiqatan tabiatda mavjud va rassomlar buni juda yaxshi undan mo'jizalar kutsa bo'ladi, ammo falokatga ham olib kelishmumkin".[2]

Asrlar davomida to'plangan tajriba ham mazkur fikrlarning to'g'riligini tasdiqlaydi. Qizil rang hayajonga solishni, ko'k rang xotirjam qilishni, qora rang qayg'uli tuyg'ular uyg'otishini qadim zamonlardayoq bilganlar. Sariq rang esa kayfiyatni yaxshilaydi.

Ranglarni qadim zamonlardayoq iliq va sovuq ranglarga ajratganlar o'rta asr shifokorlari ba'zi ranglarning sehrli kuchiga ishonib, odamlarni rang bilan davolamoqchi bo'lganlar. Davolashning bunday usullari hozir ham qisman saqlanib qolgan. Masalan, Fransiya ruhiy kasallarni devorlari maxsus rangga bo'yalgan xonaga joylashtirib davolaydilar. ruhiy ruhshunosi B.M.Bexterez laboratoriyasida rangli yorug'likning ruhiy jarayonlar o'tish tezligiga ta'siri aniqlangan: uzun to'liqli yorug'lik ruhiy jarayonni tezlatishi, o'rtacha to'liqli reaksiya tezligini pasaytirish qisqa to'liqli yorug'lik kishini sezishi ma'lum bo'lgan. Moviy rang kishiasabini xotirjam qiladi. ruhan ezilgan kishilarga esa och qizil rang foydalanib ta'sir qilgan.

Olimlarning tajribalari anemiya — kam qonlik kasaliga uchrashgan bolalarni davolashda qizil rang foydali ekanligini ko'rsatadi. Bunday bolalarda qizil rang ta'sirida qizil rang tanachalari ko'paygan, kayfiyat yaxshilanib, semira boshlaganlar.

Ko'k rang ko'zning qon bosimini kamaytirib, qonning qon tomirlaridan normal yurishini ta'minlaydi. Mazkur hodisani professor S.B.Kravtsov aniqlagan bo'lsa, uning shogirdlari rang bilan davolash usulini ishlatib chiqdilar. Gloukoma kasaliga chalingan kishilar uchun hozir ko'k rangli faktlar ko'zoynaklar ishlab chiqiladi. Bularning hammasi va boshqa faktlar

ang kishi organizmiga, asab sistemasiga va avvalo ko'zga turlicha ta'sir ilishidan dalolat beradi. [99]

Ranglar garmoniyasi, kolorit, kontrastlar mavhumiy ranglarning o'zal birikmasi haqiqatan tabiatda mavjud va rassomlar buni juda yaxshi ifodalok qiladi, umumlashtiradi, qayta-qayta yoki o'zgacha qabul qiladi. Shu ta'noda tabiat (yoki natura) rassomlar uchun asosiy rang his qilish manbai hisoblaadi.

Rassom asar yaratar ekan ranglarni o'z didiga, uslubiga, maqsadiga moslashtirib, o'z yusundirgunga qadar izlaydi. Uning tagida, albatta, rang tushunchasi, rang nazariyasi va qonuni yotadi.

Mukammal rang nazariyasiga va amaliyotiga ega bo'lgan rassom rang qali badiiy obraz yaratishga erishadi. Kompozitsiyada ham rang katta o'rinda turadi. rassom qanday asar yaratmasin, birinchi navbatda, rangga e'tibor berishi, izlanishi muvaffaqiyat keltirishi mumkin.

Rangtasvir san'ati, taxminan, miloddan avvalgi xi-xiii ming yilliklarda paydo bo'lgan. Janubiy Fransiya, Shimoliy ispaniya, o'rta osiyo boshqa hududlarda rangtasvir asarlari saqlanib qolgan. Soz tuproqli yoqlar, qorakuya, pista ko'mir bilan ishlangan, rasmlar tekis arpasifat, ba'zilarida hajmli qilib ishlashga harakat qilishganligi seziladi. Neolit va neolit davrida bajarilgan ibtidoiy rasmlarda murakkab kompozitsiyalar, abstrakt tushunchalar paydo bo'la boshlagan. Quldorlik davrida rivojlangan texnik vositalarga boy obrazlar tizimi shakllandi.

Qadimgi Sharq mamlakatlari (Misr, Hindiston, o'rta osiyo), janubiy-sharqiy Yevropa (Yunoniston, italiya), shuningdek, Amerika qit'asi (arkaziy Amerika)da monumental rangtasvir rivojlangan. Maqbara, madonxona, saroy va boy zodagonlarning uylari devorlariga turli mavzu va mavzular asarlar ishlandi. Antik davrda me'morchilik va yuliy yuliy bilan uyg'unlashgan rangtasvir diniy mazmun bilan bir torda oliy tabaqa maqsadlariga xizmat qildi, nur, soya, chiziqli va havoning ta'siri ta'siri yuzaga keldi, maishiy va tarixiy janrlarda hamda manzara,

Mashg'ulot paytida o'qituvchilar talabalarga nazariy bilim berish, o'z anglashga hissa qo'shish, dunyodagi o'z o'rini egallagan talabani jarayonida mazmunni to'liq ochib berilishi uchun jonli nutq orqali so'zlashish usuli sifatida vazifalarni belgilaydi. Bilimi insonning intellektual va bilan birga rassomlarning turli janrlarga oid asarlaridan surat-lavhalar, maxsiy-shartli ijtimoiy xususiyatlariga asoslangan haqiqiy, shakllanadigan adabiyotlar, kino va diafilmlar va slaydalardan unumli foydalash maxsiy sifat bo'lib hisoblanadi. Tasviriy san'at uchun malakaning bunday rangtasvir janrlari haqida batafsilroq ma'lumotga ega bo'ladilar.

Maishiy janr. Tasviriy san'atda bu janrdagi asarlar kishilarning muhim xususiyatlarini qobiliyatlarni samarali ishlatish sifatida qayd kundalik hayotini, turli voqealarni o'zida mujassamlashtiradi. tadilar; yaxshi ish qilish qobiliyati; professional faoliyatni amalga shirishni ta'minlaydigan bilim, ko'nikma, tajriba kompleksi mutaxas-

Portret janri. rangtasvir janrlari ichida eng qadimiylaridan bo'lib, shidan shakllantirish darajasidir. Ushbu bilimlarni, ko'nikmalarni va tajri- kishilarning tashqi va ichki kechinmalarini tasvir orqali ochib beradi. larni muayyan ijtimoiy-professional vaziyatda safarbar qilish qobiliyati Portret janrida ishlangan tasviriy san'at asarlari bizga musavvir yashagan ofessional muvaffaqiyatli shaxsning vazifalarini tavsiflaydi.

Portret janrida ishlangan tasviriy san'at asarlari bizga musavvir yashagan Bitta loyiha doirasida kelgusidagi mutaxassislarning sifatleri, kasbiy davrni, madaniyatini hamda tasvirdagi kishining ruhiyatini badiiy talqi adaniyatning ahamiyatli tarkibiy qismlari quyidagi prinsiplar bilan etadi. Portret — bitta odam yoki odamlar guruhining tasvirlari bilan far adaniyatning ahamiyatli tarkibiy qismlari quyidagi prinsiplar bilan qiluvchi tasviriy san'at janrlaridan biridir. Portretida rassom insonning zaro hamkorlik qilishadi:

tashqi, individual o'xshashligini ko'rsatibgina qolmasdan, inson xarakter • o'quv, kasbiy va eksperimental dizayn faoliyati (kasbiy tayyorgarlik uning ma'naviy dunyosini ham ochib bera oladi. Portretida odam odelini takomillashtirish, kasbiy faoliyat bilan aloqa o'rnatish); qandaydir, allegorik, mifologik, tarixiy, teatrlashtirilgan yoki adabi • talabalarda kasbiy tayyorgarlik va o'z-o'zini bilishni o'rganish personaj holatida tasvirlangan bo'lsa, bunday portretlarga kostyum, nikmalarini shakllantirish jarayonida ijodkorlik (ijodiy salohiyatni lashtirilgan portretlar deyiladi. o'jlantirish);

Avtoportret — portret janrining ko'rinishlaridan biri bo'lib, rassom • fanlararo bog'liqlik (bilimlarning turli sohalarining o'zaro o'zining tashqi qiyofasini o'zi tasvirlaydi. g'liqligi, o'qitish usullari va shakllarining uzviyligi);

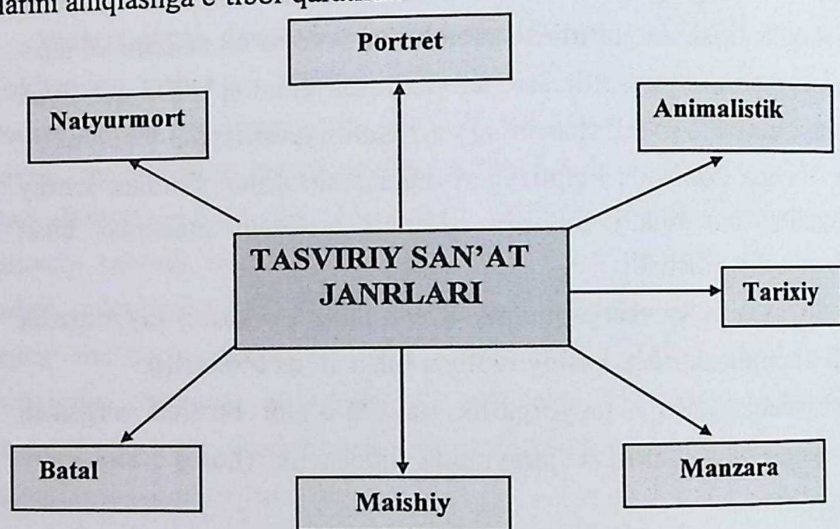
Insonning yuzini haykaltaroshlikda yoki rangtasvirda tasvirlash barcha • atrof-muhitga zarar yetkazmaslik muammosi (tabiatga kuchli ta'sir davrlarda ham rassomlarni o'ziga jalb etgan. Portret janri, ayniqs, rsatish oqibatlarini tushunishda kasbiy ta'limning o'ziga xos uyg'onish davrida gullab yashnadi. Uyg'onish davri rassomlari portt susiyatlari);

obrazlarining mazmunini chuqurlashtirdi, ularni intellekt, qalb uyg'unli • ijtimoiy yo'naltirilganlik (jamoat maqsadlarining ustuvorligi); va ko'pincha ichki drammatizm bilan tasvirlashga harakat qilishgan. o'sl • ta'limning fundamental (politexnika) tabiati; davrning buyuk rassomlari oddiy insonlarni tasvirlab, ularda • bilimlarning chuqurligi va barqarorligi (o'z-o'zini o'qitish insonparvarlik va ko'ngil boyligini ko'rsata olishgan. bilyati).

Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining turli muammolarni h Badiiy-ijodiy kompetentlik bo'lajak mutaxassis kasbiy kompetent- qilish uchun nazariy bilim va amaliy tajribadan foydalanishga tayyorligi ning muhim tarkibiy qismi bo'lib, professionallikni belgilashda, qobiliyati sifatida bilim, ko'nikma, ta'limning mavjudligi, shaxsiy o'zi

bo'lg'usi mutaxassis ijodiy faoliyatining ijtimoiy ahamiyatli mahsulotlarini yaratishga qaratilgan ijodiy ishiga jalb qilish jarayonida qo'llaniladi.

Tizimli yondashish esa ustuvor tamoyillarning to'g'ri tanlanishi va ularning amaliyotga faol tatbiqida ko'rinadi. Shu bois tadqiqotni olib borishda oliy ta'lim masasalarida bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirishning ustuvor tamoyillarini aniqlashga e'tibor qaratildi.

1.3.2-jadvl. Tasviriy san'at janrlari

Oliy ta'lim muassasasida yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash vazifalariga muvofiq bo'lajak mutaxassis shaxsini shakllantirish, muammolarini hal qilish, shu jumladan: o'quv jarayonida olingan bilim ko'nikma va malakalarini mustahkamlash va chuqurlashtirish; ilmiy-ijodiy tasavvurni va talabalarning madaniyat darajasini oshirish; ularning ijodiy fikrlashlari hamda bilim, ko'nikma va malakalarini amalda qo'llanish qobiliyatini rivojlantirish, ya'ni kompetentligini oshirish; talabalarni mustaqil ijodiy faoliyat ko'nikmalarini shakllantirish, ijodiy izlanish

tilish, innovasiya, rasionalizatorlik va ixtirochilik faoliyatini amalga oshirish; oqilona tashkil etish va bo'sh vaqtdan unumli foydalanish.

Birinchi bob bo'yicha xulosalar

Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining ta'lim yo'nalishi bo'yicha qilingan nazariy bilim, amaliy ko'nikma va malakalari, dars jarayonda qo'llangan tajribalari asosida ko'plab usul va texnologiyalarni qo'llash qali to'garak mashg'ulotlarining tashkil qilinishi ularning badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirishga va pirovardida kasbiy sifatlarning qaror topishiga yordam beradi.

Sivilizasiyaning tadrijiy takomili tasviriy san'at paradigmasining ham rivojlanishiga olib keldi: qo'llab-quvvatlovchi ta'limdan innovasion ta'limga o'tildi. Endilikda innovasion ta'lim strategiyalari, yoshlarni rivojlantirish sharoitlarga tayyorlash ta'limning asosiy hayotiy vazifasini belgilab bermoqda. Bu esa nazariy va amaliy tayyorgarlik bo'yicha badiiy-ijodiy va badiiy bilimlar yordamida inson yangi dunyoni yaratishga yordam beradi, degan xulosani chiqarish imkonini beradi.

Zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy shart-sharoitlar pedagogik oliy ta'lim muassasalarida bitiruvchilaridan zamonaviy tasviriy san'at va pedagogik kompetentliklarini tahlil qilish, nostandart g'oyalarni ilgari surish, to'garak mashg'ulotlari orqali zamonaviy ishlab chiqarish talablariga mos amaliy ko'nikmalarni egallash, o'z kasbiy bilim, ko'nikma, malakalarini mustaqil rivojlantirish kabi sifatlarni talab qiladi.

To'garak mashg'ulotlari talabalarning ma'naviy va axloqiy tarbiyasi, badiiy-estetik didi, mehnat intizomini kuchaytirishning muhim sharti hisoblanib, ularda tafakkur qilish madaniyati va ma'naviy fikrlash, maqsadga yo'naltirilganlik, o'z-o'zini nazorat qilish, yuklatilgan vazifaga mas'uliyat bilan javobgarlik hissinini sezish, kabi xislatlarni tarbiyalashga xizmat qiladi.

To'garak mashg'ulotlarini tashkil qilishning o'ziga xosligi, uning amaliyotga mo'ljallangan ishlarining ko'pligi talabalarning bilim olishga bo'lgan qiziqishlarini rivojlantirish, dunyoqarashini kengaytirish, san'at va madaniyat sohasi bo'yicha yangiliklardan xabardor qilish, muloqot qilish tajribasini boyitish, hamkorlikdagi ijodiy faoliyatini kuchaytirishga mo'ljallangan umummadaniyat darajasidagi dasturlarni qo'llashga imkoniyat yaratadi.

Bo'lajak tasviriy san'at ta'lim yo'nalishi o'qituvchilarining badiiy ijodiy kompetentligini rivojlantirish uning integrativ sifati bo'lib, egallangan bilimlar asosida tasviriy san'at to'garak mashg'ulotlarini takomillashtirish texnologiyalaridan foydalanishga tayyorligi aniqlanadi va takomillashtiriladi. Buning natijasida oliy ta'lim muassasalarida tasviriy san'at to'garaklarini tashkil qilish orqali talabalarda tasvir va tasvvur ko'nikmalarini shakllantirish, rivojlantirishga qaratilgan o'quv-metodik ta'minot takomillashtiriladi.

II-BOB. TALABALARNING BADIY-IJODIY KOMPETENTLIGNI RIVOJLANTIRISHDA TO'GARAK MASHG'ULOTLARINING O'RNI

2.1-§. To'garak mashg'ulotlarida bo'lajak o'qituvchilarning badiiy- ijodiy kompetentligini rivojlantirish modeli

Ta'lim jarayonida o'qituvchilarning badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirmay turib badiiy ta'lim va ma'naviy tarbiya berish mumkin emas. Mazkur bo'limda biz oliy ta'lim to'garak mashg'ulotlarida ta'lim berishning zamonaviy sharoitida tasviriy san'atni o'qitish jarayonidagi badiiy-ijodiy qobiliyatlarning shakllanish mexanizmini tahlil qilishga e'tibor qaratib ko'ramiz. Bugungi kunda yosh avlodga ta'lim tarbiya berishda talabalar ongiga milliy g'oyaning asosiy yo'nalishlarini singdirish badiiy ta'lim vositalaridan samarali foydalanish, talabalarning ma'naviy siyosiy ehtiyoqlarini qanoqlantirish bilan birga ularda ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirishga xizmat qiladi. oliy ta'limda tasviriy san'at fanidan ta'lim berish jarayonida ma'naviyati yuksak, ijodkor shaxslarni tarbiyalash maqsad qilib olingan. Nafaqat obrazli fikrlash, balki ijodiy faoliyatning muvaffaqiyatini tashkil etuvchi tasavvur, ruhiy kechinmalar jarayonining rivojlanishi uchun ham nisbatan qulay davr ekanligi tasdiqlangan. Shuning uchun har tomonlama yetuk shaxsni tarbiyalash va ta'lim berish, bolalar ijodkorligini rivojlantirish masalasi – oliy ta'lim jarayonining asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi.

Ijodiy jarayon – bu shaxsiyatni tarbiyalashdagi asosiy qurilmalardan biridir. Uning rivojlanishi natijasida narsalarni bilishga bo'lgan qiziqish oshadi, intellektual (aql idrokning oshishi) rivojlanish, mustaqil fikrlash darajasi, vazifani bajarishda izlanishga qiziqish, bilimga chanqoqlik, o'ziga ishonch, qat'iyatlilik kabi xislatlar shakllanadi.

tasviriy san'at o'qituvchisining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish e'tibor qaratilishi zarur bo'lgan jihatlar to'g'risidagi tasavvur faoliyatini integratsiyalash yo'li bilan belgilanadi. ydinlashtirib olindi.

Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirish jarayoni tizimli-faoliyatli yondashuv asosiga quriladi. Tasviriy san'at to'garak mashg'ulotlarida mustaqil ta'lim tarbiya rayoni mashg'ulotlari suhbat, muloqot (ustoz-shogird), munozara, mus-Uning ijodiy faoliyatida ko'nikma va malakalaridan ijodkorlik bilan qilish (taqdimot) tarzida tashkil etiladi. Ushbu mashg'ulotlar quyidagi foydalanish tajribasida yaratuvchanlik sifatlarining o'rnini juda beqiyos. goritmik tartib (bilish, qo'llash, tahlil qilish va natija) asosida amalga

Tadqiqot natijalariga asosan to'garaklar faoliyatini quyidagidek shiriladi (2.1-rasm). bosqichlarga ajratish maqsadga muvofiq deb topildi:

1. ijodiy asar yaratish konsepsiyasi – asar yaratish bosqichi bo'lib, o'ziga xosligini e'tirof etish yotadi. o'quv unda asarning dastlabki modeli aqliy yoki matn bilan, ish qurollashg'ulotini tanlashda, borliqqa nisbatan hissiy va xususiy yondashishida vositalarda yoki eksperiment qilish tarzida amalga oshiriladi; buning bir talabaga shaxsiyatning takrorlanmas o'ziga xosligi namoyon natijasi badiiy asarni eskiz qilish va yangi metod ishlab chiqish uchun asos bo'ladi.

2. Yangi ijodiy mahsulot – loyihalash bosqichi bo'lib, unda mazmunli jarayonining asosiy sub'ekti sifatida e'tirof etishni shart, deb biladi, ifodalash yangi asar g'oyasi bilan aniqlanadi. Yangi asar yaratish jarayonida ta'lim dasturida shaxsiy xususiyatlar hisobga olingan bo'lishi lozim. nida g'oya faqat aqliy faoliyatning samarasi bo'lgan, hali mavjud bo'lmagan holda turli vositalarda rasm chizish bo'yicha vazifalar tizimi magan asarni aks ettirishi kerak. Bu ta'lim sohasidagi ijodkorlik qobiliyatlarida tasviriy san'atni o'qitish jarayonida har bir o'quvchi liyatini takomillashtirish vazifasidir. koniyatlari, qobiliyatlarining rivojlanish darajasiga muvofiqlashtirilgan

Sintez – nazariy bilimni amalda qo'llash uchun tayyorlash texnologiyasi va yangi asar yaratishda g'oyalarni ijodiy birlashtirishdir. bilyatlarining rivojlanishi uchun o'zini tez tiklay olish qobiliyatlarining

Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirish jarayonini tahlil qilish tadqiqot ishimizning asosiy vazifalari. mavjudligi katta ahamiyatga ega. Badiiy pedagogik faoliyatda qobiliyatlar zariya bilan amaliyot birga olib borilishi jarayonida ko'rinadi va bu ikmalardagi alohida qobiliyatlar boshqa yuqori darajadagi qobiliyatlarga

Yuqoridagilardan kelib chiqib, tasviriy san'at o'qituvchilarining badiiy-ijodiy kompetentligini oshirish uchun davlat ta'lim tizimida qobiliyatlarning yetishmasligi boshqalari bilan tayyorlashning sifat va samaradorligini oshirish uchun davlat ta'lim tizimida qobiliyatlarning yetishmasligi boshqalari bilan standarlari, o'quv rejasi va dasturlarining tizimlilik hamda izchilligi ta'lim tizimida qobiliyatlarning yetishmasligi boshqalari bilan integratsiyasiga e'tibor qaratishni tadqiqotimizning asosiy vazifalarida ta'lim tizimida qobiliyatlarning yetishmasligi boshqalari bilan biri deb belgiladik. Shunga ko'ra, tadqiqotni olib borishda ilmiy izlanishlar ma'rifiy va salbiy xislatlari, ranglar va chiziqlar plastikasining jozibadorligi

Tasviriy san'at mashg'ulotlarida kompyuter texnologiyalari ham ma'rifiy va salbiy xislatlari, ranglar va chiziqlar plastikasining jozibadorligi

hamda uning yaratilish jarayonidagi qiziqarli va mashaqqatli rassom mehnatidan bolalar boy taassurotga ega bo'ladilar.

rassomlarning asarlaridan namunalar ko'rsatish va taniqli rassom pedagog olimlar bilan masofaviy ta'lim mashg'ulotlarining tashkil etilishi o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishlarini orttiradi.

Tadqiqotimiz natijalariga ko'ra bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining to'garak mashg'ulotlarini tashkil etish jarayoni algoritmi ishlab chiqdik

2.1.1-rasm

3. Munozara	4. Mustaqil ish (taqdimot) a) bilish – o'zlashtirilgan tushunchalarni namoyon qilishga tayyorlash; b) qo'llash – tayyorlangan taqdimotni namoyish qilish; v) tahlil – taqdimot natijasini himoya qilish, savol-javob, tahliliy xulosalar; g) natija – tayyorlangan taqdimot asosida talabalar bilimini baholash.
	a) bilish – o'zlashtirilgan tushunchalar asosida fikr almashish; b) qo'llash – individual yoki guruhli shaklda tushunchalar mazmunini va yo'nalishlarini belgilash; v) tahlil – olingan natijalar asosida tahliliy bahs yuritish; g) natija – natijalarga tahliliy xulosalar berish.

2. Muloqot (Ustoz-shogird)	a) bilish – asosiy tushunchalar haqida ma'lumotga ega bo'lish; b) qo'llash – yo'llanma berish metodikasi; v) tahlil – ustoz-shogird o'rtasida o'rganilgan ma'lumotlarni tahlil qilish; g) natija – taklif va tavsiyalar berish.
	a) bilish – nazariy ma'lumotlar, tayanch tushunchalar, qoidalar, tamoyillar asosida materiallar beriladi; b) qo'llash – amalga oshirish shakllari, metodlari, vositalarini aniqlash asosida tashkil etiladi; v) tahlil – bajarilishi lozim bo'lgan tahliliy asosda beriladi; g) natija – natijalarga xulosalar berish.

2.1.1-rasm. Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining to'garak mashg'ulotlarini tashkil etish jarayoni algoritmi

Tasviriy san'atda rag'batlantirish ijodiy qobiliyatlar shakllanishining him sharti bo'lib xizmat qiladi. Shuning uchun o'quvchilarning qisqad, vazifa va uni yechish vositalarini mustaqil tanlashga intilishini har qanday nonlama rag'batlantirib borish zarur. Javobgarlikni o'z bo'yniga olib mustaqil harakat qilishga o'rganmagan inson, ijodiy faoliyatga nisbatan qobiliyatini yo'qotadi. Bizning fikrimizcha, tasviriy san'at mashg'ulotlarida o'quvchilarga to'g'ri yoki noto'g'ri chizishgani uchun baholash kerak emas. Talabalar yutuqlarini an'anaviy baholash juda muhim bo'lmagan usul deb o'ylaymiz. Fikrlash, yaratish, ijod qilish faoliyatlarining darajasi - bu baholash mezonining asosiy komponentlari bo'lishi kerak. Bilish faoliyatining eng samarali omili bo'lgan muvaffaqiyatli vaziyatni yaratishga harakat qilish lozim.

Faoliyat davomida uyushtirilgan tanlov va ko'rgazmalarda qatnashish ulidagi ishlash metodikasining psixologik jihatlariga e'tibor berish juda to'g'arak qatnashchilarini rag'batlantirish shaklidan biri bo'lib, ota-onalarning bilan uchrashuv yoki bayram tadbirlariga bag'ishlangan buning ijodiy ustaxona pedagog uchun talabalardagi o'z iqtidorlarini amalga ko'rgazmalar tez-tez o'tkazilib turilishi maqsadga muvofiq. Vaqtini o'tkazirish va uni ijodiy faoliyatlarida qo'llashga yordam beradigan bilan bunday ko'rgazmalar tashkil etib turish talabalarda o'z ishlarini monaviy pedagogik texnologiyalarni cheksiz qo'llash imkoniyatini o'zgalar tomonidan e'tirof etilishini ko'rganda ularda rag'bat tuyg'ularini yaratadi. Bu ijodiy to'g'arak ustaxonasi metodiga asoslangan usul uyg'otadi. o'z ishlarini boshqalar ishi bilan taqqoslash, baholash hamdabaniy ta'lim jarayonida va hayotiy faoliyatida olgan bilim, ko'nikma yutuq va kamchiliklarini ko'rish imkoniyatini yaratadi. Talabalarni mahoratlarini takomillashtirish; mustaqil ijodiy izlanish ko'nikmalarini to'g'arak mashg'ulotlarida ishlagan ishlaridan yaqinlari va do'stlari uchun o'qitishni o'qitirish; tasviriy san'atning barcha tur va janrlariga qiziqishlarini sovg'a sifatida ham, bino koridorlariga bezak sifatida ham foydalanish, har xil materiallar texnikalarni o'zlashtirish xohishlarini mumkin. o'qitirish; olgan bilimlarini amalda kundalik hayotda qo'llash,

Bu mashg'ulotlarda har bir talaba o'z sezgisi, fikrlash imkoniyatini va atrof-borliq haqidagi fikrlarini tubdan texnologiyalar: dunyoqarashi, shaxsiy sifatlari bilan ro'baru keladi. Bunday mashg'ulotlar shaxsiyatga mo'ljallangan; talabaga har tomonlama hurmat va muhabbat o'tish faoliyati natijasida: an yondashish, uning ijodiy qobiliyatiga ishonch bilan qarash asosiga

1) jamoaviy va ma'naviy ishlarda ishtirok etishi;

Yuqorida keltirilgan ta'lim texnologiyalari asosida talabaning o'z maqsadni belgilab olish, ular bilan birga ijod qilish; talabalarga do'st xos ijodiy vazifalar bajarishi hamda har qanday faoliyatga ijodida qarash, ularning qiziqishlariga, ijobiy hissiyotlarining hamohang-yondashish qobiliyatlarini yuzaga chiqarish va rivojlantirishga salni yaratishga qaratilgan - pedagogik hamkorlik texnologiyasini; hamkorlik imkoniyatlarining rivojlanish darajasidagi - tabaqalashtirilgan bo'ladi. im; muammoli holatlarni yaratish va talabalar uning yechimini mustaqil

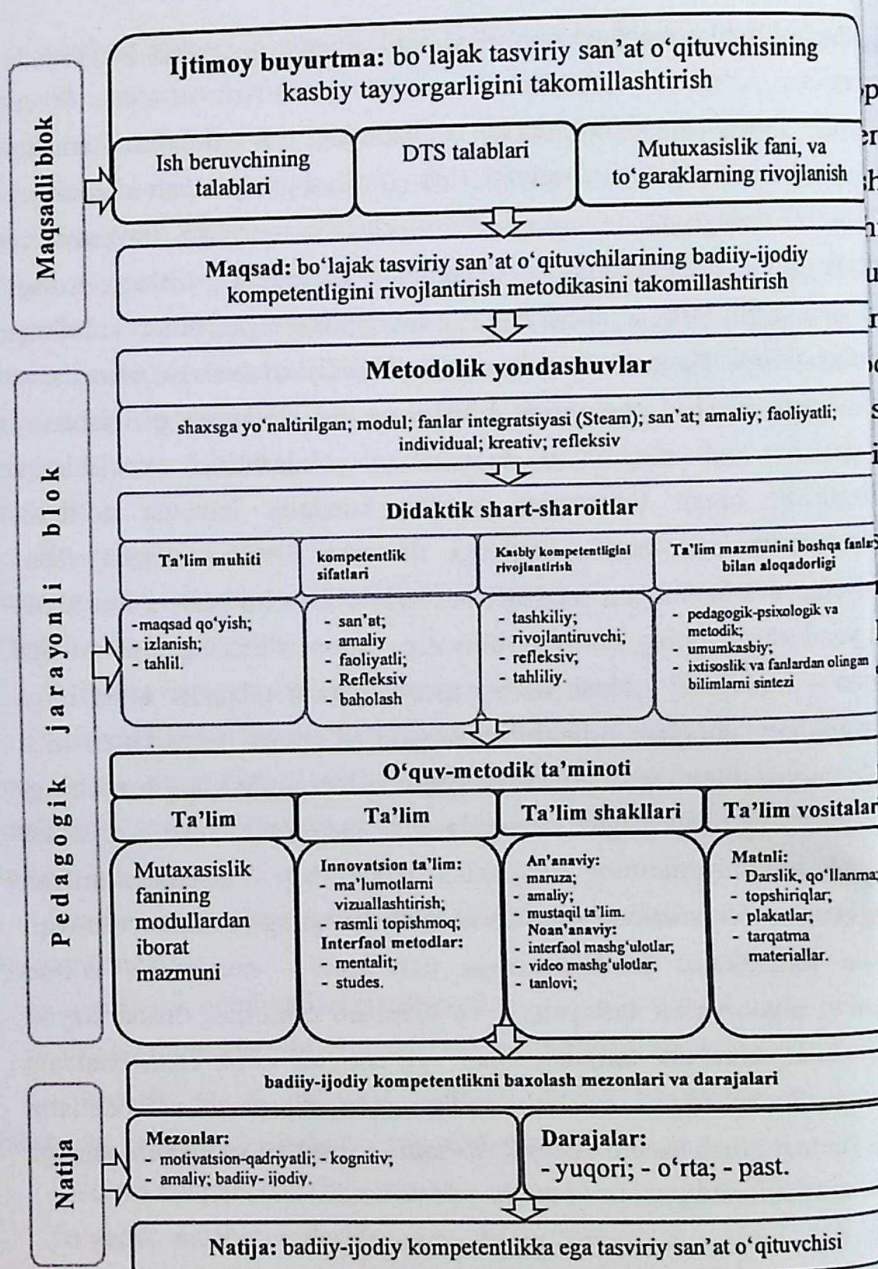
Tasviriy san'at darsining turli shakl va usullaridan foydalanilishda topishlarini faollashtirishga qaratilgan - muammoli ta'lim; bunday darslarda: baning shaxsiyatini tarbiyalash va hokazo o'zgartirish; inson hayoti

- ijodkorlik qobiliyatlari rivojlanadi;
- hissiy dunyoqarashlari shakllanib, ma'naviyati tarbiyalanadi;
- tasviriy san'at haqidagi qadimgi dunyo san'atidan to hozirgi kungacha bo'lgan asosiy bilimlarni egallashadi;

- dunyo xalqlari san'atiga nisbatan hurmat hissi uyg'onadi;

To'g'arak mashg'ulotlarida ustoz bilan birgalikda ishlash mashg'ulotlari talabalar ijodiy fikrlashlari va faoliyatlarining rivojlanishlari uchun samarali imkoniyatlar yaratadi. Mashg'ulotlar jarayonida ijodiy ustaxon

irishni talab qiladi.

2.1.2-rasm. Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchisining badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirish modeli

Bu o'z navbatida bo'lajak mutaxassisning jamiyatdagi o'z o'rini topishda, o'z ijodiy mehnat mahsullarining jamiyatga nechog'lik foydali ekanligini his qilishiga yordam beradi. Ijodiy ustaxonada nimani amalga oshirish kerakligini asosan shogirdning o'zi tanlaydi, ustoz faqat uning ishida xatolarini tuzatib, qanday tasvirlash vositalaridan foydalanish imkonligi haqida maslahatlar beradi. Ustoz va shogirdning birgalikdagi faoliyati asosida ijodiy faoliyat yaratiladi va talabaning ilmiy tadqiqot, ijodiy faoliyat qobiliyatlari imkoniyatini loyihalashtirish usuli bo'yicha ushbu texnologiyani qo'llash kabi zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etishning pedagogik asoslari shakllantiriladi.

Talabalarni tasviriy va amaliy san'atning turli janrlariga, har xil usullarga qiziqitirish, zamon talablaridan kelib chiqib o'z-o'zini moliyaviy jihatdan ta'minlash maqsadida dasturlarda belgilangan o'quv mashg'ulotlaridan foydalanish, shu jumladan ijodiy to'garaklar faoliyatida "ustoz-shogird" an'anasi yaxshi o'z ifodasini topgan bo'lsa, u o'ziga qo'yilgan.

Kafedrada o'quv jarayoni va amaliyot o'rtasidagi bog'liqlikni ta'minlash maqsadida tashkil etilgan to'garaklarda talabalarining o'zlari faoliyatini olib borganlik qilib, tasviriy san'atning rangtasvir kompozitsiyasi, kitob muhommadi, amaliy san'atning miniatyura, yog'och o'ymakorligi va milliy qadimiy hunarmandchiligi yo'nalishlarida o'z tengdoshlari va o'quvchilarga o'z badiiy sirlarini o'rtoqlashish imkoniyati paydo bo'ladi. Professor-o'qituvchilar to'garak dasturi, uning ish rejasini tuzish, jarayonni kuzatib, badiiy maslahatlarini berish va pedagogik muammolarni birgalikda hal qilishda yaqindan yordam berish imkoniyatiga ega bo'ladilar. O'z imkonkorlikdagi "Talaba-talabaga shogird, talaba-talabaga ustoz" tamoyili bo'yicha mutaxassislarni hozirdan pedagogik jarayonga, undagi sharoitga moslashishini ta'minlagan holda ta'lim xizmatlari bozorida raqobatbardosh bo'lishni tayyorlash imkonini yaratish kabi aniq maqsadga yo'naltiriladi. Talabalarining hamkorlikda ijod qilishlari institutning asosiy strategik yo'nalishi bo'lgan pedagogik ta'lim innovatsion klasteri

modeli doirasida tashkil etilgan. Ushbu to'garaklarga nisbatan talabalar bog'unlashadi. Bu masalaning yechimi esa qay darajada ta'limni o'quvchilarning qiziqishi ancha yuqori. Ularni bu yerga nima yetaknologiyalashtirish bilan bog'liq.

kelmoqda: birinchi navbatda, bu yerda erkin ijod qilish uchun yaratilgan Tadqiqot taqozosiga ko'ra "texnologiya" tushunchasiga anqlik kiritib shart-sharoitlar, ijodiy muhit; ikkinchidan, to'garak a'zolari yoshiga yashimiz zarur. Bu so'z texnikaviy taraqqiyot bilan bog'liq holda fanga yoshdagi tengdoshlarining bu to'garaklarda rahbarlik qilishi yoshlarni 72 yilda kirib keldi va yunoncha ikki so'zdan – "texos" (techne) – qiziqishlari, maqsadlarining bir xilligi ularning o'zaro tez til topish at, hunar va "logos" (logos) – fan so'zlaridan tashkil topib, "hunar ketishlari uchun erkin muloqotga kirishiga imkon beradigan sharti" ma'nosini anglatadi. Pedagogik texnologiya o'qitishning rejalashti-To'garaklarda o'z tengdoshlarining bajarayotgan ishlarini ko'rib, o'zlar natijalariga erishishni kafolatlaydi. Bunga, faqat o'quv jarayoni ishonch paydo bo'ladi; uchinchidan, rahbarlik qilayotgan talabalarda shqariladigan taqdirdagina erishish mumkin. Boshqariluvchilik tamoyi-kelgusida o'quvchi yoshlar bilan ishlash, mustaqil to'garak mashg'ing ahamiyati shu bilan belgilanadi. Boshqarish jarayonni rejalash-lotlarini tashkil etish malakalari shakllanib boradi. lgan maromda amalga oshirish, o'qitish maqsadlariga erishish dasturini yobga chiqarish uchun xizmat qiladi. Mazkur tamoyil o'qitishning joriy ijalarini ko'p bosqichli diagnostik (tashxisiy) tekshiruvlar o'tkazish

2.2-§. To'garak mashg'ulotlarini takomillashtirish texnologiyalari

Zamonaviy pedagogik jarayon quyidagi omillarga bevosita bog'itish jarayonida didaktik testlardan foydalanish teskari aloqani ta'min-pedagogik texnologiya, "jamiyat-ta'lim" tizimi, o'quv materialini ta'adi. Teskari aloqa natijalarining tahlili ko'zlangan natijaga erishish o'zlashtirish, ilmiylik tamoyili, loyihalash tamoyili, tizimlilik tamoyun vositalar va uslublarni o'zgartirish orqali o'qitish jarayonini boshqa-maqsadga yo'naltirilganlik tamoyili, faoliyat yondashuvi tamoyili, bosh imkoniyatini beradi. Boshqarilish tamoyili o'qitish jarayonini va shu ruvchanlik tamoyili, qayta takrorlanish tamoyili, samaradorlik tamoyin birga uning natijalariga muntazam ravishda tuzatishlar kiritish pedagogik-texnologik xarita, maqbullashtirilgan o'quv jarayon. oniyatini beradi.

Pedagogik texnologiyaning farqli xususiyatlari va afzalliklari **Ta'limni texnologiyalashtirish** ob'ektiv jarayon bo'lib, uni ilmiy-quyidagilardan iborat: o'quv jarayonining qayta takrorlanish imkoniyiik taraqqiyot yo'nalishi bilan e'tirof etgan holda yaqin kelajakda u uzluksiz teskari aloqani ta'minlash, o'quv jarayoniga tuzatishlar kiritn bog'liq quyidagi vazifalar ijrosini topmog'i lozim, deb o'ylaymiz:

- 1) ko'p bosqichli ta'lim tizimida pedagogik texnologiyaning o'imini va o'rgatuvchi sikllarning mavjudligi; o'qitish natijalarini rejalashtirish 1) ko'p bosqichli ta'lim tizimida pedagogik texnologiyaning o'imini slash va zaruriy tavsianomalar ishlab chiqish;

- 2) zamonaviy sanoat, tibbiyot, iqtisodiyot, ekologiya kabi sohalar 2) zamonaviy sanoat, tibbiyot, iqtisodiyot, ekologiya kabi sohalar va soxta tafakkurlash usulidan voz kechgan, qanoatli, o'zgalar fikn pedagogik texnologiyalarni muntazam ravishda yangilab borish va hurmatlaydigan, milliy-madaniy va umuminsoniy qadriyatlarini taqalashtirilgan yondashuv asosida ularni qo'llash mezonlarini aniqlash; toptiradigan shaxsiy sifatlarni ko'zda tutuvchi insonparvarlik g'oyasi b

3) istiqbolli o'qitish vositalarini yaratish va ularga tayangan ho-
ilg'or pedagogik texnologiyalarni loyihalash, amaliyotga joriy et-
ommalastirish va samarasini aniqlash;

4) tegishli boshqaruv organlari (ta'lim markazlari) tomonidan o'q-
muassasalari faoliyatida yangi pedagogik texnologiyalarni tatbiq et-
darajasini nazorat qilish va baholash;

5) respublikamizdagi oliy (o'rta maxsus, kasb-hunar, maktab) ta-
tizimida faoliyat ko'rsatayotgan professor-o'qituvchilarni malaka oshiri-
qayta tayyorlash kurslarida ilg'or pedagog va axborot texnologiya-
bo'yicha yangi bilimlar tizimi bilan qurollantirishni uzluksiz tashkil etis-

6) oliy o'quv yurtlari talabalari, ayniqsa, mutaxassis-pedagog-
(iqtisodchi-pedagog, huquqshunos-pedagog, muhandis-pedagog arli emas, balki rangni, tusni his qilish, kompozitsiyani anglash juda
boshqa) uchun 40 soat hajmida pedagogik texnologiya nazariyasini muhim. Shuningdek, rangtasvirda ishlatiladigan materiallar va
amaliyoti bo'yicha maxsus kurs joriy etish;

7) respublikamizda faoliyat ko'rsatayotgan ijodkor o'qituvchilar-
uslublarini muntazam ravishda o'rganib borish va ular tomonidan
yaratilgan metodikalarni yangi pedagogik texnologiya darajasiga ko'ta-
borasidagi ishlarni amalga oshirish;

8) o'qituvchi faoliyatini pedagogik texnologiya qonuniyatlariga
moslashtirish muammolari va boshqalar.

Texnologiyalar: yoshlar bilan to'garak mashg'ulotlarini zamon-
usullarda tashkil etish, ularning badiiy-estetik didlarining takom-
shishiga sharoit yaratish hamda mashg'ulotlar davomida olgan bilim-
malakalarini mustaqil ravishda baholash uchun "Blis-so'rov" usuli, "An-
tiqiy fikrlash", "ichidan keraklisini tanlab olish", "o'z fikrini singdir-
"o'tkaza olish va uni hurmat qilish" usullarini qo'llash; slaydlar, vi-
multivideo va boshqa texnologiyalardan foydalanish maqsadga muvofi-

Metodlar: tasviriy san'at asarlarining badiiy-estetik xususiyatlarini
o'rganish orqali shaxsning ma'naviy kamolotini belgilovchi fazilatlarini
shakllantirish va kamol toptirishda "aqliy hujum", "breynstorm-

cluster (axborotni yoyish)", "sinkveyn (axborotni yig'ish)", "charxpalak"
bi ko'plab metod va texnologiyalardan foydalanish ko'zda tutiladi.

Shaxsning ma'naviy kamolotini belgilovchi fazilatlar bo'yicha
imlarini oshirish uchun muammoli ta'lim texnologiyalari, modulli ta'lim
nologiyalari, ko'rgazmali albom, aqliy mashqlar bilan shug'ullanish
ashg'ulotlari, multimediya va videofilmlardan foydalaniladi.

Tasviriy san'at texnologiyasi: o'tmishdagi mashhur rassomlar
larini o'rganishda asl nusxani yaratishdagi barcha usullar va amallar
arilgan holda aynan nusxa ko'chiriladi. Boshlang'ich gruntovkadan
ning tugashigacha bo'lgan jarayondagi muallif bajargan amallar qat'i-
qichlar asosida takrorlanadi. rassom bo'lish uchun faqat yaxshi chizish
arli emas, balki rangni, tusni his qilish, kompozitsiyani anglash juda
muhim. Shuningdek, rangtasvirda ishlatiladigan materiallar va
italarni yuksak darajada bilish va amalda qo'llay olish ham kerak.

Yosh musavvirga tasviriy san'at texnikasi va texnologiyasiga oid
ammolar, tarixan shakllanib kelgan metod va ishlash usullari, barcha
tayoq turlari, bog'lovchilar haqidagi bilimlarni birdan qamrab olish juda
n. Lekin boshlanishidan ijodiy muhit asosini egallab borish lozim,
anttasvir, rangtasvir kopozitsiya, nusxa ko'chirish fanlarida turli xil
talardan foydalanish ko'nikmasi kerakli bilim va tajribani to'plash
an har kungi tinimsiz, qat'iy mehnat natijasida asta-sekin o'zlashtirib
ladi.

Tasviriy san'at asarlarining boshlanishidan tugallanishigacha ishlati-
gan barcha materiallar o'ziga xos xususiyatiga ega. Bulajak tasviriy
at o'qituvchilari ularni o'zaro uyg'unlikda qo'llay olishi lozim. Faqat
ning barchasining uyg'unligi va yorqin obrazli yechimi hisobiga
iriy san'at asarini yaratish mumkin.

Ichki rom (podramnik). xolstni tortish uchun asboblari. xolstda
rilgan rangtasvir asarlarida asosiy yuk chorbarmoq bilan mustah-
langan ichki romga tushadi. ilk ichki romlar qo'pol ko'rinishga ega

bo'lib, burchaklari o'zgarmaydigan holatda bo'lgan. xViii asrning ikkinchi yarmida xolst salqigan taqdirda maxsus ponalar yordamida burchaklari o'zgartirish mumkin bo'lgan ichki romlar paydo bo'ldi. To'plangan tajribalar asosida ponalar yordamida o'zgartirish mumkin bo'lgan ichki romlar asta-sekin hozirgi ko'rinishni oldi va uning tuzilishi yillar o'tishi bilan mukammallashib bormoqda.

Hozirgi vaqtda katta o'lchamdagi kartinalar uchun maxsus yasalgan temperatura va namlik hisobida bo'shashadigan xolstlarni avtomatik tarzda maxsus prujina va roliklar yordamida tortadigan ichki romlar paydo bo'lgan xolstlarni doimiy tortilib turishini ta'minlaydigan bunday ichki rom kartinalar uchun qulay sharoit yaratadi. ichki rom yasaladigan yog'och ko'zsiz va quruq holatda bo'lishi talab etiladi. Nam taxta qurigandan keyin qiyshayib, yaroqsiz holatga kelib qoladi.

xolstni ichki romga tortish qoidasi. Qadimdan rassomlar kompozitsiya yaratiladigan xolstni sifatli, tarang tortishga katta e'tibor qaratganlar. Bunda matoning bir maromda tortilishi va iplarining taxtalar bilan parallel bo'lishi xolstni ichki romga tortishning asosiy sharti hisoblanadi.

Emulsiyali grunt yuqorida ko'rsatilgandek, baliq yelimi yoki jelatinni eritib, so'ng eritmaga kungaboqarning quyultirilgan moyi qo'shiladi. antiseptik qo'shib aralashtiriladi, so'ngra ketma-ketlik bilan rux (sifon bo'r qo'shib, uzoq vaqt yaxshilab aralashtiriladi. Aralashma so'ng me'yoriga yetgach, emulsiyali grunt ishlatish uchun tayyor bo'ladi (2.2.1-jadval).

Matoni gruntlash. Moyli bo'yoqlar bilan rangtasvir ishlash uchun maxsus tayyorlangan ashyolar: mato, taxta yoki qalin qog'oz bo'lishi shart. Bular orasida eng keng tarqalgani – mato (xolst). Uni ishga tayyorlash uchun suyuq yelim va oq bo'yoq kukunidan maxsus qorishma (grunt) tayyorlanadi. Har qanday xolst yuzasini grunt yordamida kerakli qalinlikka yopa olish mumkin. Grunt xolst yuzasi va moybo'yoq o'rtasida o'zaro bog'lovchi ham to'siq vazifasini bajaradi. Shuningdek, bunday grunt

bo'yoqni shimib ketmasligi uchun qog'oz, yog'och fanera yoki karton yuzasida ham himoya qatlami sifatida juda muhim. Bir-birini kesishadigan ikki qatlam yopilgan grunt, xolst yuzasida bo'yoqni ushlab qoluvchi tabiiy "tish" vazifasini o'tovchi xira va quruq holdagi yopishqoq yuza hosil qiladi (2.2.2-jadval).

Qatlamlar	Kazein yelimi	Suv	Nashatir 25%	rux	Bo'r	Fenol	Glitserin
Yelimlash 1 qatlam	1	10	0,4			0,01	0,2
Grunt 3 qatlam	1	10	0,4	2,5	2,5	0,01	-

Emulsiyali grunt tayyorlash 2.2.1-jadval.

Qatlamlar	Baliq yelimi	Suv	rux	Bo'r	Antiseptik (fenol)
Yelimlash 2 qatlam	1	17	-	-	0,01
Grunt 3 qatlam	1	17	2,5-4	2,5-4	0,01

Matoni gruntlash jarayoni 2.2.2-jadval.

Asosga rang berish. Gruntli asosga rang berish uchun moybo'yoq, yuqori sifatli, hidsiz spirt ("Eritgichlar bo'limiga qarang") hamda kanop moyi 50-50 miqdorda qo'shib tayyorlanadi. Bunda eritgich bo'yoqning yuzada yaxshi yurishi uchun moyli tarkib bo'yoqning xira tortib qolmasligini ta'minlaydi. Bu palitradan chiqarib tashlashni mo'ljallagan arzon bo'yoqlarni ishlatib yuborishga imkon tug'diradi. Bo'yoq aralashmasini shisha palitra ustida mastixin bilan yaxshilab aralashtirish zarur.

Agar tayyorlangan bo'yoq qorishmasi haddan tashqari quyuq bo'lsa, yupqa qatlam hosil bo'lishi uchun unga ozgina eritgich qo'shib suyultirish talab etiladi. Agar tayyorlangan bo'yoq "quruq" bo'lib yuzada tez so'rilib ketsa, unga ozgina moy qo'shish kerak. Bo'yalgan yuzada bo'yoq mo'yqalam bilan oq gruntga surkalganda, yarim shaffof ko'rinishdagi bo'yoq tagidan oq grunt sezilib turishi lozim. Tiniq bo'yoq ostidan xira ko'rinish turgan grunt rangi rangtasvirning yanada jonli chiqishiga yordam beradi. Unga oq rangning qo'shilishi esa yuzada xira va bog'liq rang hosil bo'lishiga olib keladi.

Bo'yoqni yuzaga surkashda sintetik neylon mo'yqalamdan (kamida bir dyum) foydalangan afzal. Birinchidan, bo'yoqning mayda zarralari xolst yuzasidagi notekis chuqurchalargacha kirib boradi. Keyingi bosqichda enli mo'yqalam bilan xolstni uzunasiga mo'yqalam izini qoldirmasdan u burchagidan oxirigacha butun yuza bo'ylab bir tekisda silliq qilib rang beriladi. Ba'zi qismlarida ochartirish va to'qlashtirish yoki unga harorat baxsh etib (sovuqdan iliqqacha bo'lgan) har xil tuslarni hosil qilish uchun mo'yqalamni har xil bosimda bosib bo'yoq surkaladi, kerakli joylar silliqatlanadi.

Tavsiya etiladigan ranglar. Yana bir nechta qo'shimcha ranglarni hosil qilish mumkin bo'lgan quyidagi 10 ta rang rassom uchun asosiy ranglar hisoblanadi. Lekin xohishingizga qarab boshqa ranglarni ham palitrangizga qo'shishingiz mumkin. Titan oq bo'yog'ini katta tubada oling, chunki ranglarni ochartirib ishlash uchun bu bo'yoqni ko'p ishlatishingizga to'g'ri keladi.

Moybo'yoqning o'zgarishi. Moybo'yoqlar mayinligi, yumshoqlik xususiyatlarini o'rtacha 1 yildan 5 yilgacha yo'qotmaydi. Bu vaqt ichida bo'yoq ozgina quyuqlashishi va yaltirashi sal kamayishi mumkin. U holda uni razbavitel suyultirgichi bilan o'z holatiga keltirib olish mumkin. Qanday qalinlikda qo'yilishiga qarab, moybo'yoqning qurishi bir necha kundan bir necha haftalargacha cho'zilishi mumkin. odatda, unga ta'sir

qilayotgan muhit va bo'yoq qalinligiga qarab moybo'yoqlarda 3-7 kunda ustki qatlami qurib, plyonka hosil bo'ladi. Butunlay qotishi bir necha oylarga cho'zilishi mumkin.

rangtasvir uchun mo'yqalamlar. Mo'yqalam rassomlarning eng qadimiy aslahalaridan biri bo'lib, tuzilishi oddiy bo'lgan bu aslaha hozirgacha o'z ko'rinishini saqlab qolgan. rangtasvir ishlash texnikasida kompozitsiyaning yaxshi chiqishi uchun mo'yqalam sifati va rassomning bu aslaha imkoniyatlarini sezishi va bilishiga bog'liq. Mo'yqalamlar ikki xil turga bo'linib, ularning bir xillari moyli bo'yoqlarga, boshqa xillari esa akvarel bo'yoqlariga mo'ljallangan. Akvarel bilan ishlashda maxsus akvarel mo'yqalamlaridan foydalanish lozim. Akvarel uchun ishlatiladigan mo'yqalamlar yumaloq shaklda bo'lib, mo'ynasi uch tomoniga qarab ingichkalashib boradi va bu mayda detallarni ishlash uchun qulaylik tug'diradi. Mo'yqalam bilan tasvir chizganda qog'ozning yuzi buzilmasligi uchun bu mo'yqalamlar maxsus yumshoq yunglardan yasaladi

Akvarel mo'yqalamning kolonok, olmaxon, savsar mo'ynalaridan yasalgan turlari mavjud. Mo'yqalamning yana bir turi moyli bo'yoqlar uchun mo'ljallangan mo'yqalamlar bo'lib, kurakchasimon va yumaloq shaklda bo'ladi. Mo'yqalamlarning bandida raqami bo'ladi. Bu raqam mo'yqalam mo'y qismining kengligini bildiradi. raqamlardagi sonlar ortib borishi bilan mo'y qismining kengligi ham ortib boradi.

Shuning uchun moyli bo'yoqlar va akvarel bilan ishlashda mo'yqalamning kerakli raqami yuzaning katta yoki kichikligiga qarab tanlanadi.

Talabaga mustaqil ishni tayyorlashda to'garak mashg'ulotlari materiallaridan kelib chiqqan holda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

– tasviriy san'atga oid to'garak mashg'ulotlarida o'rganib chiqilgan mavzular bo'yicha darslik va o'quv qo'llanmalarining mavzularini o'rganish (bunday ish natijalari individual berilgan vazifalar bo'yicha tekshiriladi);

– tasviriy san’at asarlarini mustaqil ravishda tahlil qilish, mustaqil ijodiy ishlashga oid ko’nikma va malaklarni shakllantirish va takomillashtirish (bunda to’garak a’zolarining kelgusi ish faoliyatlarida duch keladigan asarlar tahlili bilan ko’proq shug’ullanishlari rag’batlantiriladi. Har bir a’zoning mumkin bo’lgan darajadagi individual va ijodiy ishlarining ham son, ham sifat jihatidan yaxshilanishiga e’tibor beriladi);

2.2.3-jadval

TA’LIM TEXNOLOGIYASI

Vaqt – 20 soat	Talabalar soni 10 nafar
o’quv mashg’ulotining shakli	Vizual, amaliy
Amaliy mashg’ulotining rejasi	1.Mavzuning maqsadi va vazifalari. 1.odam portretini anatomiyasi tuzilishi qoidalariga rioya qilgan holda to’g’ri joylashtirish, konstruktiv qurish ishlarini bajarish, portretning ruhiy holati va xarakterini ifodalash, soya–yorug’ va rang–tus munosabatlarini amalda bosqichma–bosqich bajarish ishlari 3.Vazifaning tugallanishi
o’quv mashg’ulotining maqsadi: portret ishlashda inson xarakteri, ruhiyatini rangda ifodalashni o’rganish, ishni bosqichma–bosqich ishlab borib, o’z ishining oxirgi natijasini oldindan ko’ra olish ko’nikmalarini shakllantirish.	
Pedagogik vazifalar: – Mavzu bo’yicha berilgan vazifaning maqsad va vazifalari haqida tushuncha berish. – vazifani bajarishning bosqichlari (to’g’ri joylashtirish, konstruktiv qurish, portretning ruhiy holati va xarakterini ifodalash, soya–yorug’ va rang–tus munosabatlarini amalda bajarish) haqida tushunchalar berish.	o’quv faoliyatining natijalari: – Berilgan vazifa va undan kutilayotgan natijalar haqida tushunchaga ega bo’ladi. – Qiyofachi portretini qo’ligacha ishlash bosqichlarini (to’g’ri joylashtirish, konstruktiv qurish, portretning ruhiy holati va xarakterini ifodalash, soya–yorug’ va rang–tus munosabatlarini topish) amalda bajarishni o’rganadi,

– vazifaning tugallanganlik darajasini nazorat qiladi.	– vazifaning tugallanganlik darajasi haqida tushunchaga ega bo’ladi
o’qitish uslubi va texnikasi	Moybo’yoqlar texnikasi, reproduktiv, mahorat darsi namoyishi.
o’qitish vositalari	o’quv qo’llanma, videoproektor, ko’rgazmali plakatlar, naturshik, mato, xolst, moybuyok, etyudnik yoki molbert, mo’yqalamlar, eritgichlar.
o’qitish shakli	ommaaviy, individual.
o’qitish shart–sharoitlari	Moybo’yoqda rangtasvir ishlash mashg’ulotlari uchun jihozlangan auditoriya

Yangiliklarni joriy qilishi asosida ta’lim berish quyidagi holatlarda yuqori samara beradi:

1) **shaxsiy qiziqtiruvchi omillarga asoslangan bo’lganda.** Talabalar o’quv jarayoni uchun mas’uliyatli bo’ladilar, chunki ular o’z ehtiyojlarini yaxshi biladilar;

2) **birinchi navbatdagi ehtiyojlarga javob berganda.** Ta’lim talabalarining birinchi navbatdagi ehtiyojlaridan kelib chiqqanda o’qishga intilish yuqori darajada bo’ladi;

3) **talabalarining jalb etilishi ta’minlanganda.** o’quv jarayonida sustkashlik bilan emas faol ishtirok etish;

4) **mustaqil fikrga asoslanganda.** o'quv jarayoni mustaqil fikrga asoslanganda u eng katta samara keltiradi, talabalar bir-birlaridan o'rga-nadilar;

5) **teskari aloqa ta'minlanganda.** Samarali bilim berilishi uchun yo'naltiruvchi va qo'llab quvvatlovchi teskari aloqa mavjud bo'lishi talab etiladi;

7) **o'rganuvchilarga nisbatan hurmat namoyish etilganda.** o'qituvchi hamda talabalar o'rtasida o'zaro hurmat va ishonch mavjud bo'lishi uchun o'quv jarayoniga yordam beradi;

8) **do'stona muhit yaratilganda.** Do'stona kayfiyatda bo'lgan talaba cho'chib o'tirgan, hayajonlanayotgan, badjahl talabaga nisbatan materialni ancha osonroq o'zlashtirib oladi.

Amaliy mashg'ulot jarayoni vazifani amalda bajarishga ruxsat etiladi va shu bilan birgalikda talabalarga nazariy, kerakli joyda amaliy yordam berish bosqichiga o'tiladi. Mashg'ulotda qiyofachi portretini rangda ishlash jarayoni, gavdaning anatomik tuzilishi, vazifani bajarish-dagi asosiy bosqichlar matoga joylashtirish, qurish, shakl, hajm, yorug'soya, rang-tus munosabatlari haqida ma'lumot beradi. (Qolgan mashg'u-lotlar jarayonida bu ma'lumotlar nazariy tomondan tinimsiz to'ldirib boriladi, amaliy bajarib ko'rsatilishi ham mumkin). Bunda talabalar, eng avvalo, naturani ifodali qo'ya olishga e'tibor qaratadilar. Yani qo'yilgan naturada, albatta, rassomning maqsadi — g'oyasini ifodalovchi holat yaratilishi kerak.

2.3-§. To'garak mashg'ulotlari orqali talabalarda o'z-o'zini moliyaviy taminlash ko'nikmalarini shakllantirish tajribasi

Ilmiy markazlar va oliy ta'lim muassasalarida bo'lajak pedago-g-o'qituvchilarning kasbiy-innovatsion faoliyatini rivojlantirish modellarini

ishlab chiqish, ta'limining barcha turlari va bosqichlarida o'quv jarayonlari samaradorligini oshirish, ta'lim oluvchilarni to'g'ri kasbga yo'naltirish, oliy ta'limda bo'lajak o'qituvchilarning badiiy-ijodiy kompetentligini ta'limning turli shakllari orqali takomillashtirish, jamiyat talablariga mos raqobatbardosh kadrlar tayyorlashda nazariy bilimlarga tayanib amaliy ishlarni bajarish muhim ahamiyatga ega.

Mutaxassislik fani bo'yicha bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlash tizimi isloh qilinib, bu tizimga nisbatan xalqaro innovatsion yondashuv imko-niyatlaridan samarali foydalanish, malaka talablari, o'quv dasturlari hamda ta'limning integratsion shakllarida badiiy-ijodiy kompetentlikni rivojlan-tirishning ilmiy asoslangan tizimini, innovatsion metodikasini rivojlan-tirish zarurati paydo bo'lmoqda. Bu o'z navbatida bo'lajak tasviriy san'at va muhandilik grafikasi o'qituvchilarining badiiy-ijodiy kompetentligi shakllantirishda ta'limni sifatli bo'lishiga e'tibor qaratish, o'qitishning yangi metodlarini joriylantirish takomillashtirish muammosining keng ko'lamda o'rganilishini taqozo etadi.

Ustoz-shogird an'anasi asosida ishlash bilan birga rangtasvir, qalamtasvir, kampoziitsiya, amaliy san'at, miniatyura asrlarini ishlash ko'nikmalarini o'rganish usuli. Bu usuldan auditoriyalardagi mashg'u-lotlar va darsdan tashqari paytlar mustaqil ta'lim, ijodiy to'garak mashg'u-lotlarida foydalanish mumkin.

Tasviriy san'at bilan endi shug'ullanishni boshlagan talabalarda o'ziga ishonmaslik, o'z ishini past baholash, "men yaxshi chiza olmayman", "chiroyli chiqara olmasamchi?", "hech kimga yoqmasachi?", "men umuman hech narsani eplay olmayman" kabi cho'chish hissi yuqori bo'ladi. To'garakdagi mashg'ulotlar jarayonida asta-sekin bu kabi psixo-logik to'siqlar yo'qolib boradi, chunki tasviriy san'at mashg'ulotlarida bajargan ishlar har doim baholanmaydi (oxirigacha yetkazilib, tugallan-gandan keyin baholanadi), tugallash uchun vaqtlar chegaralanmaydi. oxirgi natijaga esa albatta erishiladi, ishni qaysi paytda to'xtatishni talabning

o'zi hal qiladi. ijod mahsullarini namoyish etish uchun tashkil qilingan ko'rgazmalar jarayonida ma'lum bo'ldiki, talabalarga aniq maqsad qo'yilsa, ularning ijodiy ishi natijasini ko'rsatish imkoniyati yaratilsa, talabalaridagi ijod qilish, yangi asarlar yaratishga bo'lgan qiziqishi ortadi.

ijodiy ustaxonada ustoz bilan birgalikda ishlash mashg'ulotlari talabalar ijodiy fikrlashlari va faoliyatlarining rivojlanishlari uchun samarali imkoniyatlar yaratadi.

Ustoz va shogirdning birgalikdagi harakati asosida ijodiy faoliyat yaratiladi. Shogird tasviriy san'atning qaysi turi yoki janrida ishni boshlashni xohlasa, ustoz yordamida o'zining faoliyatini rejalashtiradi: eskizlar bajaradi, ishlash uchun material tanlaydi, ish joyini tayyorlaydi va so'ngoa o'ylagan rejasini amalga oshirishga kirishadi. To'garak mashg'ulotlarida ijodiy ustaxonada bajarilgan har bir ishni, o'z holicha bir loyiha, tugallangan asar, yasalgan buyum yoki konkurs, olimpiada yoki ko'rgazmalarga qo'yiladigan tayyor mahsulot deyish mumkin. Bir o'quv yili mobaynida bir talaba ko'nikmasi, qobiliyati va harakatchanligiga qarab tasviriy san'atning turli janrlarida to'rttadan o'n beshtagacha ijodiy ishni amalga oshirish mumkin. Bitta ijodiy guruh har xil turdagi tasvirlash vositalari va turli texnikada bajarilgan ishlardan butun bir ko'rgazma tashkil etish mumkin.

ijodiy ustaxona usulida ishlash oddiy an'anaviy mashg'ulotlar jarayonida imkoni bo'lmagan, har xil texnikada tasvirlash vositalarini qo'llash imkonini tug'diradi. Guruh har biri o'z qiziqishlariga qarab, kimdir akvarelda, kimdir moybo'yoqda yoki guashda, kimdir miniatyura, kimdir qalamda, ko'mir, sous, sangina, retushda qalamtasvir kompozitsiyalari va h.k. ishlashi mumkin. Pedagog uchun ijodiy ustaxona usulidagi faoliyat to'garakdagi har bir talabaga e'tibor berishi, ulardan bir daqiqa ham uzoqlashishga yo'l qo'ymaydigan, lekin olingan natijadan katta ijodiy qoniqish hosil qilinadigan nisbatan og'ir, lekin qiziqarli faoliyat hisoblanadi.

ijodiy ustaxonada ishlashni rejalashtirish asosida tashkil qilingan to'garakdagi asosiy e'tibor har bir talabaning xohishi va qiziqishlari asosida har bir talaba shaxsiy xususiyatini hisobga olib tuziladi. Ammo pedagog nafaqat talabaning shu paytgacha o'zlashtirgan bilimlari, ko'nikma va malakalarini hisobga olishi, balki o'sish nuqtasini ham belgilab borishi, kelgusidagi kamolotga erishish imkoniyatlari, ularning yangi tajribalarni egallashlarida yordamlashishi, yangi texnologiyalar va texnikalar bilan tanishtirib borishlari kerak bo'ladi.

ijod qilish uchun ustaxona metodiga asoslangan usulda bo'lajak o'qituvchining ta'lim olish jarayonida va hayot faoliyatida olgan bilimi, va mahoratlarini takomillashtirish; mustaqil ravishda ijodiy izlanish ko'nikmalarini takomillantirish; tasviriy san'atning barcha tur va janrlariga qiziqishlarini oshirish, har xil materiallar texnikalarni o'zlashtirish xohishlarini rivojlantirish; olgan bilimlarini amalda kundalik hayotda qo'llash, shaxsiyatini va atrof borliq haqidagi fikrlarini tubdan o'zgartirish; inson hayoti tabiat, san'at, kundalik turmush bilan uyg'unligini idrok etish haqidagi ma'naviy savodxonligini oshirish; milliy qadriyatlarni va urf odatlarni, hurmat qilish, tarbiyalash kabi maqsad va vazifalarni amalga oshirishni talab qiladi.

Bo'lajak mutaxassisning jamiyatda o'z o'rmini topishida, o'z ijodiy mehnat mahsullarining jamiyatga nechog'lik kerakligini his qilishida ijodiy ustaxonada usuli samarali hisoblanadi. Bu sulda nimani amalga oshirish kerakligini asosan shogirdning o'zi tanlaydi, ustoz faqat uning ishidagi xatolarini tuzatib, qanday tasvirlash vositalaridan foydalanish mumkinligi haqida maslahatlar beradi. Ustoz va shogirdning birgalikdagi harakati asosida ijodiy faoliyat yaratiladi hamda ilmiy-ijodiy faoliyati qobiliyatlari imkoniyatini loyihalashtirish usuli bo'yicha yangi texnologiyalarni qo'llash kabi pedagogik texnologiya va metodlarni joriy etishning pedagogik asoslari shakllantiriladi.

oliy ta'limda tahsil olayotgan turli yo'nalish talabalari ham tasviriy san'at to'garak mashg'ulotlarida ijod sirlarini o'rganishmoqda. Professor-o'qituvchilar to'garak dasturi, uning ish rejasini tuzish, jarayonni kuzatib, harakli maslahatlarni berish va pedagogik muammolarni birgalikda hal qilishda yaqindan yordam berib kelishadi. Tasviriy san'atni o'qitish metodlarini qo'llashda kasbiy-ijodiy bilim olish, to'plash, saqlash, aks ettirish va yetkazishning yangi vosita hamda metodlari asosida pedagogik jarayonni rejalashtirish, tashkil etish, amalga oshirish, boshqarish, tahlil qilish ta'minlanadi; to'garak mashg'ulotlarining umumiy maqsadlari; o'ziga xos jihatlari va xususiyatlari; o'quv fanni o'qitishdan ko'zlangan maqsad, talabalarining tayyorgarlik o'qitish jarayonining (o'quv jihozlari, o'rgazmali qurollar) bilan ta'minlanganligi; e'tibor qaratish lozimligi aniqlanadi.

To'garak mashg'ulotlari orqali talabalarining badiiy-ijodiy kompetentligini oshirish, ularda o'z-o'zini moliyaviy ta'minlash ko'nikmalarini shakllantirish, rivojlantirish maqsadida mustaqil ravishda izlanish, turli ilmiy, ijodiy yo'nalishlarga qiziqqan talabalarni bir maqsadda bir jamoa qilib birlashtirish nazarda tutiladi.

Tasviriy san'at to'garak mashg'ulotlari faoliyatida badiiy-ijodiy kompetentlikning o'rni tadqiqot jarayonida kuzatilgan tadbirlar misolida "Sehrli mo'yqalam", "Yosh musavvir" to'garaklarida uyga vazifa, mustaqil ta'lim vazifalari uchun kompozitsiya, portret, natyurmort, manzaralar ishlash bilan birga talabalar turar joylarini o'z ijodiy asarlari bilan bezatishda ishtirok etishdi. "Kitob grafikasi" va "Nafis san'at" to'garagi a'zolari turli mavzularda kitoblarga grafik rasmlar ishlash, miniatyura rangtasviri bajarish bilan birga "Yog'och o'ymakorligi" to'garagida ishlangan yog'och qutichalarga miniatyuralar chizish, "Mohir qo'llar" to'garagida yasalgan qo'g'irchoqlarga nozik ishlov berishda faollik ko'rsatishdi. "Kompyuter grafikasi va dizayn" to'garagi a'zolari "Maket loyihasi" to'garagi loyihalari uchun eskizlar bajarish bilan birga,

umumiy ko'rgazmalar, tanlovlar uchun afishalar, taklifnomalar, bukletlarni loyihalashtirishdi. Shuningdek, "Kitob grafikasi" to'garagida rejalashtirilgan kitoblar dizaynini qilishdi. "Ijodiy tafakkur" to'garagi a'zolari esa xuddi shu jarayondan o'zlarining ilmiy maqolalari uchun ma'lumotlar olishdi. Natijada, o'z-o'zidan jarayonning reklamasi amalga oshirilishiga erishildi. Shundan ko'rinib turibdiki, butun "ijodiy ustaxona" mashg'ulot jarayoni umumiy maqsadni amalga oshirishga yo'naltirildi. Bu yerda barcha to'garak a'zolari o'z ijodiy ko'nikmalarini rivojlantirish, mustaqil ta'limni amalga oshirish bilan birga kafedra jamoasi va o'zi uchun manfaatli vazifalarni bajarishiga erishildi.

"Ijodiy tafakkur" ilmiy to'garagida kafedraning faoliyati nazariy tomonidan yoritilib, ilmiy tadqiqotlar bilan shug'ullanadigan iqtidorli talabalarni bir joyga to'plash imkoniyati yaratildi. Ayni paytda ularni ilmiy tadqiqot ishlariga jalb qilish ham mumkin bo'ladi. Bu to'garakning asosiy maqsadi talabalarni tasviriy san'at ta'limida mavjud muammolarni o'rganish, nazariy tahlil qilish, ilmiy konferensiya materiallari, ilmiy to'plam va ilmiy jurnallarda uning yechimiga oid takliflar yoritilgan ilmiy maqola hamda tezislar bilan faol ishtirok etishga, birga eng yangi ijodiy ishlaridan namunalar yoritib borilishiga xizmat qiladi.

Ijodiy to'garaklar faoliyati orqali talabalarga moddiy ko'mak berish maqsadida "Tadbirkor-talaba" klubini tashkil etildi. Unda jamoat va xususiy uylarni joriy va kapital ta'mirlash ishlarini o'rgatish, binolarni bezatish, yubileylar uchun sovg'a sifatida korxonalar, shaxsiy kolleksiyalar uchun buyurtma asosida moybo'yoq, akril, akvarel bo'yoqlarida tasviriy san'at asarlari (manzara, portret, natyurmort) yaratishni yo'lga qo'yish, OTM miqyosida professor-o'qituvchilar, talabalarining tug'ilgan kunlarida sovg'a uchun rangli va bir xil rangda (grafik ashyolarda grizayl, suxoy kist) portretlar ishlash yo'lga qo'yildi.

"Kitob grafikasi" to'garagi talabalarga grafika san'ati sirlarini o'rgatish, MTM tarbiyalanuvchilari, maktab o'quvchilari uchun kitoblar,

badiiy asarlarga hamda talabalar tomonidan yozilgan she'r va maqolalariga illustrasiya rasmlari chizish ishlari yo'lga qo'yildi.

Ustoz va shogird o'rtasidagi hamkorlik tamoyilidagi asosiy e'tibor talaba yoki o'quvchining harakatlari tayyor bilimlarni o'zlashtirishga emas, balki amaliy jarayon orqali uni yanada rivojlantirishga qaratildi. Bunday faoliyat natijasida faqat bilimlarni egallash, balki ishni to'g'ri tashkil etish, tasviriy san'at ashyolari va vositalaridan samarali foydalanish, kasbiy axloqini rivojlantirish bilan bir qatorda o'quv-tarbiyaviy ishlar ham amalga oshirildi. Bunday ko'nikmalar esa, shubhasiz, talaba-o'quvchilarning kelajakdagi kasbiy faoliyati uchun zamin yaratadi.

Keng tomoshabinlar ommasiga mo'ljallab tashkillashtiriladigan bunday ko'rgazmalar talabalar uchun ma'naviy ozuqa ham beradi. Ularda o'z ishlariga nisbatan mas'uliyat paydo bo'ladi. ishlari haqida o'zgalar muhokamasini chidam va bosiqlik bilan tinglash, mulohaza qilish tajribalari oshib, xarakterlari ruhiy jihatdan shakllanib boradi. Ko'rgazmadagi asarlar to'g'risidagi shaxsiy fikrini boshqalar fikri bilan solishtirish, hamkasblari va tomoshabinlar bilan ma'lum asarlar mazmun-mohiyati, axloqiy ahamiyati, ijodkorlikdagi mahorat va zamonaviy san'at haqidagi har xil muloqotlar va taassurotlar xotirada bir umrga muhrlanib qoladi. Ko'rgazmani og'zaki muhokama qilish orqali san'at asarlariga badiiy baho berish ko'nikmasi va ma'lum bir eksponatlarni yoki umumiy ko'rgazmani tahlil qilish tajribalari oshadi, ijodkorlikning natijalarini tushunib yetishiga, tasviriy san'at qonun-qoidalari, "kompozitsiyadagi yaxlitlik, g'oyalar mohiyatini anglab yetish, yangi g'oyalar izlab topishga olib keladi"[130] Ko'rgazmalardagi shunday ijodiy muloqotlar talabalardagi kommunikativ kompetensiyalar darajasini oshiradi.

Ko'rgazma va undan olgan taassurotlari haqidagi maqolalar tayyorlash ulardagi kasbiy ko'nikmalar, nazariy tadqiqotlar qilish malakalarini egallashlariga sabab bo'ladi. Tanlovlar talabalarni attestatsiya qilishning boshqacha shakli bo'lib, unda talabalarning ishlari boshqa qatnash-

chilarning ishlari bilan solishtirib ko'rib, xolis hay'at a'zolari tomonidan yashirin yoki oshkora baholab chiqilishi maqsadga muvofiq.

Tanlovlar kasbiy kompetensiyaga (chuqur bilimga asoslanganlik) tegishli bo'lib, talabalarning kasbiy mahoratlarini charxlaydi. Tanlovlar talabalarning kasbiy faoliyatga tayyorgarlik darajasini aniqlash mezonini hisoblanadi. Bularning hammasi ulardagi ruhiy madaniyati va hay'at a'zolarining qaroriga nisbatan hissiy ta'sirining moslashuvini tarbiyalashga xizmat qiladi. Ko'rgazma va tanlovlar talaba va o'quvchilardagi yutuq yoki omadsizliklarni to'g'ri qabul qilib, to'g'ri xulosa chiqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu talabani haqiqatga tik boqish, ijodkor sifatida olqishlar olish yoki tan olinmaslikni o'zida sinab ko'rishga majbur qiladi. Bu ham kelajakdagi ijodiy va pedagogik faoliyati uchun ruhiy tayyorgarlik jarayoni hisoblanadi.

respublikamizda tasviriy san'at yo'nalishi uchun eng ma'suliyatli va qiziqarli tanlovlardan biri bu, albatta, an'anaviy xalqaro tasviriy va amaliy san'at festivali hisoblanadi. Bundan tashqari institutda kafedra jamoasi talaba va o'quvchilar birgalikda qatnashadigan Respublika miqyosidagi ijodiy tanlovlar va badiiy ko'rgazmalar tashkillashtirishi an'ana tusiga kirib bormoqda. Festivalda talabalarga shaxsiy ijodiy darajalarni boshqa OTM talabalari darajasi bilan solishtirib ko'rish imkonini yaratsa, tanlovda esa boshqa guruh, shahar, viloyat va hattoki chet ellik tengdoshlari bilan ijodiy bellashish imkoniyati paydo bo'ladi. Turli tanlovlarga tayyorgarlik davri, tanlov jarayonida olingan fotolar, ijod jarayoni, tanlov afishasi, ijodiy ishlarini saralab, ko'rgazmadan so'ng o'zlarining portfoliosiga joylashtirishlari mumkin. Bu bellashuv jarayonidagi bir qancha hayajonli holatlarga chek qo'yib, endi uning ijodiy faoliyatini muhrlovchi hujjat sifatida xotirada qoladi. Bunday ijobiy tajribalar tasviriy san'at mashg'ulotlariga qiziqishning oshishi, ta'lim samaradorligiga erishishga olib keladi.

Kafedrada tashkil etilgan turli ijodiy to'garaklar faoliyati, to'garak a'zolari tomonidan ko'plab ijodiy ko'rgazmalar uyushtirilishi misolida ham bunga guvoh bo'lishimiz mumkin. Bu to'garakda nafaqat kafedra talabalari, balki boshqa fakultet, institut, kollej talabalari (bakalavr, magistrlar) ham ijodiy asarlar yaratish bilan shug'ullanishadi. Ular tomonidan bajarilgan ishlarning ko'rgazmalarini uyushtirish jarayoni shuni ko'rsatadiki, o'z ijodiy ishlari sifati va mazmunining tomoshabinlar tomonidan boshqa mualliflar ishlari qatorida e'tirof etilishi talabalarda o'ziga ishonch uyg'otadi. Tadbirni uyushtirish jarayonida ularning ijodiy jamoa sifatida hamjihatlikda harakat qilish ko'nikmalari shakllanadi. ijodiy hamkorlikdagi ko'rgazmalar uyushtirilishi talaba va o'quvchilarda o'zlarini haqiqiy ijodkor sifatida his etish, iqtidoriga nisbatan faxr tuyg'usini uyg'otadi. ijodiy ishlarini ko'rgazmalarga tayyorlash, san'at asarlariga nisbatan hurmat-e'tibor bilan qarash, ularni asrab-avaylash ko'nikmalarini rivojlantirish orqali talabalarga to'g'ri ta'lim berish bilan birga ularni kelajakdagi pedagogik faoliyatga ham tayyorlaydi.

Tasviriy va amaliy san'at hamda dizayn markazi faoliyati orqali "amaliyot-to'garak-tadbirkorlik" shiori ostida o'quv jarayonidagi amaliyot tadbirkorlikka moslashtirib borildi. oliy ta'lim muassasalarida tasviriy sanat to'garaklarida talabalarda tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish, rivojlantirishga qaratilgan o'quv-metodik ta'minot ishlab chiqildi. To'garaklarda yaratilgan ijodiy mahsulotlar, kitob grafikasida yosh bolalar uchun ertak kitoblar, miniatyura tasvirlari bilan bezatilgan, yog'ochdan o'yib ishlangan, lavh, quticha va boshqa har xil turdagi yodgorlik buyumlari talaba va o'quvchilar tomonidan katta qiziqish bilan bajarilmoqda. Bu yerda eng qizig'i, shu yerda yaratilgan tayyor mahsulotlarni sotuvga qo'yish, o'zini moddiy jihatdan qo'llab-quvvatlash orqali yog'och o'ymakorligi, miniatyura, maket loyihasi va amaliy san'atning boshqa turlari bo'yicha talabalar tomonidan ishlatiladigan materiallar, asbob-anjomlar xarid qilinmoqda.

Bu esa ko'p mablag' sarflanadigan ijodiy jarayonda, talaba va o'quvchilar uchun yengillik yaratib, yangi mahsulot yaratish imkoniyatini bermiqda, ularda yangi ijodiy g'oyalar ustida ishlash, uni amalga oshirish yo'llarini topish ko'nikmalarini rivojlantirishga turtki bo'lib, o'ziga ishonch va g'urur tuyg'ulari paydo bo'lishi, mehnatsevarlik fazilatlarini tarbiyalanishiga olib kelayapti. To'garakdagi mashg'ulotlar jarayonida talabalarda o'ziga nisbatan ishonchning kamligi bilan bog'liq psixologik to'siqlar yo'qolib boradi, chunki tasviriy san'at mashg'ulotlarida bajarilgan ishlar har doim baholanmaydi (oxirigacha yetkazilib, tugallan-gandan keyin baholanadi), tugallash uchun vaqtlar chegaralanmaydi. oxirgi natijaga esa albatta erishiladi, ishni qaysi paytda to'xtatishni talabaning o'zi hal qiladi. ijod mahsullarini namoyish etish uchun tashkil qilingan ko'rgazmalar jarayonida ma'lum bo'ldiki, talabalarga aniq maqsad qo'yilsa, ularning ijodiy ishi natijasini ko'rsatish imkoniyati yaratilsa, talabalaridagi ijod qilish, yangi asarlar yaratishga bo'lgan qiziqishi ortadi.

ijodiy ustaxonada ustoz bilan birgalikda ishlash mashg'ulotlari talabalar ijodiy fikrlashlari va faoliyatlarining rivojlanishlari uchun samarali imkoniyatlar yaratadi.

Ustoz va shogirdning birgalikdagi harakati asosida ijodiy faoliyat yaratiladi. Shogird tasviriy san'atning qaysi turi yoki janrida ishni boshlashni xohlasa, ustoz yordamida o'zining faoliyatini rejalashtiradi: eskizlar bajaradi, ishlash uchun material tanlaydi, ish joyini tayyorlaydi keyin o'ylagan rejasini amalga oshirishga kirishadi.

ijod qilish uchun ustaxona metodiga asoslangan usulda bo'lajak o'qituvchining ta'lim olish jarayonida va hayot faoliyatida olgan bilimi, va mahoratlarini takomillashtirish; mustaqil ravishda ijodiy izlanish ko'nik-malarini takomillantirish; tasviriy san'atning barcha tur va janrlariga qizi-qishlarini oshirish, har xil materiallar texnikalarini o'zlashtirish xohishlarini rivojlantirish; olgan bilimlarini amalda kundalik hayotda qo'llash, shaxsiyatini va atrof borliq haqidagi fikrlarini tubdan o'zgartirish; inson

hayoti tabiat, san'at, kundalik turmush bilan uyg'unligini idrok etish haqidagi ma'naviy savodxonligini oshirish; milliy qadriyatlarni va urf odatlarni, hurmat qilish, tarbiyalash kabi maqsad va vazifalarni amalga oshirishni talab qiladi.

Bo'lajak mutaxassisning jamiyatda o'z o'rnini topishida, o'z ijodiy mehnat mahsullarining jamiyatga nechog'lik kerakligini his qilishiga ijodiy ustaxonada nimani amalga oshirish kerakligini asosan shogirdning o'zi tanlaydi, ustoz faqat uning ishidagi xatolarini tuzatib, qanday tasvirlash vositalaridan foydalanish mumkinligi haqida maslahatlar beradi. Ustoz va shogirdning birgalikdagi harakati asosida ijodiy faoliyat yaratiladi hamda ilmiy ijodiy faoliyati qobiliyatlari imkoniyatini loyihalashtirish usuli bo'yicha yangi texnologiyalarni qo'llash kabi pedagogik texnologiya va metodlarini joriy etishning pedagogik asoslari shakllantirildi.

oliy tal'imda tahsil olayotgan turli yo'nalish talabalari ham tasviriy san'at to'garak mashg'ulotlarida ijod sirlarini o'rganishmoqda. Professor-o'qituvchilar to'garak dasturi, uning ish rejasini tuzish, jarayonni kuzatib, kerakli maslahatlarni berish va pedagogik muammolarni birgalikda hal qilishda yaqindan yordam berib kelishadi.

Tasviriy san'atni o'qitish metodlarini qo'llashda kasbiy-ijodiy bilim olish, to'plash, saqlash, aks ettirish va yetkazishning yangi vosita hamda metodlari asosida pedagogik jarayonni rejalashtirish, tashkil etish, amalga oshirish, boshqarish, tahlil qilish ta'minlandi; to'garak mashg'ulotlarining umumiy maqsadlari; o'ziga xos jihatlari va xususiyatlari; o'quv fanni o'qitishdan ko'zlangan maqsad, talabalarning tayyorgarlik o'qitish jarayonining (o'quv jihozlari, ko'rgazmali qurollar) bilan ta'minlanganligi; e'tibor qaratish lozimligi aniqlandi.

Ikkinchi bob bo'yicha xulosalar

Talabalarni tasviriy va amaliy san'atning turli janrlariga, har xil kasblarga qiziqtirish, zamon talablaridan kelib chiqib o'z-o'zini moliyaviy

ta'minlash maqsadida dasturlarda belgilangan o'quv mashg'ulotlaridan tashqari ijodiy to'garaklar faoliyatini yo'lga qo'yish tasviriy san'at ta'limining spesifik xususiyatiga mos keladi. chunki tasviriy san'at ta'limi ijodiy jarayon bilan bog'liq bo'lib, uni muayyan standartlar bilan chegaralab qo'yish maqsadga muvofiq emas.

To'garak mashg'ulotlarida bo'lajak tasviriy san'at fani o'qituvchilarining badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirish modeli o'zining universallik, tizimlilik, ilmiylik va normativlik tamoyillariga muvofiq ishlab chiqilganligi bilan mazkur jarayonni o'zida to'la ravishda ifodalaganligi bilan xarakterlanadi. Mazkur modelning pedagogik oliy ta'lim muassasalari tasviriy san'at ta'lim yo'nalishi amaliyotiga joriy etilishi ta'lim yo'nalishining samaradorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Mazkur modelda tasviriy san'at ta'lim yo'nalishining o'ziga xosligi inobatga olingan bo'lib, maqsaddan natijaga borish jarayoni ilmiy asoslangan algoritmik bosqichlardan tashkil topgan.

To'garak mashg'ulotlarini takomillashtirish texnologiyasi zamonaviy pedagogik yondashuvlar va pedagogikaning ustuvor paradigamalariga muvofiq amalga oshirilishiga bog'liq. Shu jihatdan tadqiqotla shaxsga yo'naltirilgan, evristik va akmeologik yondashuvlar asosida to'garak mashg'ulotlarini tashkil qilishning nazariy, amaliy va tashkiliy jihatlari ilmiy asoslandi.

Tasviriy san'at to'garaklari faoliyatini "amaliyot-to'garak-tadbirkorlik" g'oyasi ostida tashkil qilish maqsadga muvofiq. Bu bilan talabalarda tadbirkorlik ko'nikmalarini shakllantirish yo'lga qo'yiladi. o'z ijod mahsulotlarini tayyorlash va uni sotish bilan bog'liq marketing ishlarini tashkil qilishda ahamiyat beriladigan jihatlar qaror topadi. Bu esa ularga turli hayotiy vaziyatlarga moslashish bilan bog'liq kompetensiyalarning shakllanishiga yordam beradi.

UMUMIY XULOSALAR

“Bo‘lajak tasviriy san‘at o‘qituvchilarining badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirish metodikasi” mavzusidagi tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosa va takliflar ishlab chiqildi:

1. To‘garak mashg‘ulotlari orqali bo‘lajak tasviriy san‘at o‘qituvchilarining badiiy-ijodiy kompetentligini takomillashtirish jarayoni pedagogikaning zamonaviy paradigmalariga va zamonaviy pedagogik yondashuvlarga asoslanishi talabalarning individual ta‘lim traektoriyalarini aniqlash va to‘g‘ri yo‘naltirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

2. To‘garak mashg‘ulotlari shakl va mazmunini kompetensiyaviy va akmeologik yondashuvlar orqali talabalarning individual ta‘lim traektoriyasiga moslashtirish asosida ochib berilgan bo‘lajak tasviriy san‘at o‘qituvchilarining badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirishning pedagogik-psixologik xususiyatlari tasviriy san‘atni o‘qitish metodlarini qo‘llashda kasbiy-ijodiy bilim olish, to‘plash, saqlash, aks ettirish va yetkazishning yangi vosita xamda metodlarini takomillashtirish imkoniyatini kengaytiradi va o‘zida pedagogik jarayonni rejalashtirish, tashkil etish, amalga oshirish, boshqarish, tahlil qilish kabi jihatlarni birlashtiradi.

3. o‘qitishda ta‘lim klasteri orqali metodlarining umumiy maqsadlari, o‘ziga xos jihatlari va xususiyatlarini aniqlashtirish, o‘quv fanni o‘qitishdan ko‘zlangan maqsad, talabalarning tayyorgarlik darajasi, psixologik va fiziologik ko‘rsatkichlari bo‘lajak o‘qituvchilarning badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirishning funksional modelini ishlab chiqishga imkon berdi va u ilmiy modelashtirishning universallik, ilmiylik, izchillik va normativlik tamoyillarini ta‘lim segmentlariga implementatsiya qilishga asoslanadi. Mazkur modelning ta‘lim amaliyotiga tatbiq etilishi sifat va samaradorlikni oshirishga xizmat qilishi pedagogik tajriba-sinov ishlarida dalillandi.

4. Tasviriy san‘at ta‘limi determinantlarini pedagogikaning kognitiv, shaxsiy, madaniy va kompetentlik paradigmalariga invariant qo‘llash asosida takomillashtirilgan to‘garak mashg‘ulotlari jarayonida bo‘lajak tasviriy san‘at o‘qituvchilarining badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirishning pedagogik imkoniyatlarini kengaytirish lozim.

5. Tashxislash tizimini rang korrelyatsiyasi, dispersion tahlil, statistik o‘lchov usullarini integrativ muvofiqlashtirish orqali takomillashtirish lozim. Zero, bo‘lajak tasviriy san‘at ta‘lim o‘qituvchilari badiiy-ijodiy kompetentligining rivojlanganligini aniqlashga qaratilgan (yuqori, o‘rta, past) darajalarni baholovchi mezon va ko‘rsatkichlar mazmuni ilmiy tadqiqot gepotizasining to‘g‘riligini tasdiqladi. Demak, ijodiy to‘garaklar talabalarning badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirishda eng muhim omillardan hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. (Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 18-сон, 313-модда, 19-сон, 335-модда, 24-сон, 490-модда, 37-сон, 982-модда; Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 29.06.2020 й., 06/20/5370/0975-сон, 09.07.2020 й., 06/20/6021/1047-сон, 28.09.2020 й., 06/20/6075/1330-сон)

2. Мирзиёев Ш.М. 2019 йил 19 майда ўтказилган видео-селектордаги нутқи, - Ўзбекистон миллий ахборот агентлиги сайти.

3. Мирзиёев Ш.М. Мактаб таълимини ривожлантириш умумхалқ ҳаракатига айланиши зарур // 2019 йил 23 августда ўтказилган видео-селектордаги нутқи, - Ўзбекистон миллий ахборот агентлиги сайти.

4. Мирзиёев Ш.М. Ҳаракатлар стратегияси асосида жадал тараққиёт ва янгиланиш сари. – Т.: Гафур Ғулом номидаги нашриёт-матбаа ижодий уйи, 2017.

5. “Ўзбекистон Республикаси олий таълим тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепцияси”. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 8 октябрдаги ПФ-5847-сон фармони.

6. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Тошкент вилояти Чирчиқ давлат педагогика институти фаолиятини янада такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги 213-сон қарори // Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси, 14.04.2021 й., 09/21/213/0330-сон.

7. Мирзиёев Ш. Билимли авлод – буюк келажакнинг, тадбиркор халқ – фаровон ҳаётнинг, дўстона ҳамкорлик эса тараққиётнинг кафолатидир Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 26 йиллигига бағишланган тантанали маросимдаги маъруза. 2018 йил 7 декабрь. – Т.: “Ўзбекистон” НМИУ, 2018. – 64 б.

8. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз // ЎЗР Президенти лавозимига киришиш тантанали маросимига бағишланган Олий Мажлис палаталари қўшма мажлисидаги нутқ. – Т.: Ўзбекистон, 2016. – 56 б.

9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “Ўзбекистон Республикасида юридик таълим ва фанни тубдан такомиллаштириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПФ-5987-сон Фармони: Тошкент ш., 2020 йил 29 апрель.

10. Ўзбекистон Республикаси Президенти матбуот хизмати давлат раҳбарининг 2019 йил учун мўлжалланган энг муҳим устувор вазифалар ҳақидаги Олий Мажлисга Мурожаатномаси;

П. Фойдаланилган адабиётлар

11. Байметов Б.Б. Основы изучения национального орнамента и методика его обучения на художественно-графических факультетах педагогических институтов (на материале Республики Узбекистан) Диссертация кандидата педагогических наук. – М.: 1992. – 180 б.

12. Бойметов Б.Б., Толипов Н.Х. Мактабда тасвирий санъат тўғраги. –Т.: Фан. – 154 б.

13. Булатов с.с. Народное декоративно-прикладное искусство Узбекистана в эстетическом воспитании школьников: Автореферат диссертации на соискание ученой степени доктора педагогических наук. – М.: 1993. – 35 б.

14. Гулямов К.М. Касб-хунар коллежларида халқ амалий санъатини ўқитиш методикаси (наққошлик санъати мисолида). Педагогика фанлари номзоди диссертацияси. – Т.: ТДПУ. 2012. – 140 б.

15. Дарменов Ж.А. Теория и методика изучения национального искусства на художественно-графических факультетах педагогических вузов (на материалах изобразительного и декоративно-прикладного искусства Каракалпакстана): Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук. – Т.: 2006. – 26 б.

16. Касимов К. Художественно-эстетическое воспитание учащихся в процессе кружковых занятий народной росписью по дереву в общеобразовательных школах Узбекистана. Диссертация кандидата педагогических наук. – М.: 1984. – 240 с.

17. Толипов Н.Х. Теория и методика художественного образования учащихся 1-7 классов во внешкольных учреждениях.

Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата педагогических наук. — М.: 1994. — 17 с.

18. Волобуева Юлия Витальевна. Развитие творчества в сюжетно-ролевой игре у детей старшего дошкольного возраста/ курсовая работа

19. Кузин В.с. Психология: Учебник для художественных училищ. —М.: Педагогика, 1982. 256 е.

20. Кузин В.с. Психология: Учебник для художественных училищ. —М.: Педагогика, 1982. 256 е.

21. Гринько с.Д. Повышение качества профессиональной подготовки будущих учителей при взаимодействии вуза и музея // Актуальные вопросы современного университетского образования: Материалы Российско-американской научно-практической конференции, 14-16 мая 2007 г. СПб.; Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2007. 652 с.

22. Dottrens r. Lanseignement indiviendhalisse. Paris. 1986-63 p.

23. Legrand L. L'école unique: á queries conditions. Paris, 1981.-253 p.

III. илмий мақола, илмий тезислар, тўплamlар

24. Ankabayev r .T. Formation of creative Abilities of Students in club classes American Journal of interdisciplinary research and Development iSSN online: 2771-8948 Website: www.ajird. journal spark.org Volume 15, April 80-86

25. Анкабаев Р.Т., Ибрагимов Х.Х. Тўғарак машғулотида халқ амалий безак санъати ривожининг педагогик муаммолари тарихидан Муғаллим ҳам узлуксиз билимлендириў — 2022 yil № 1-1. iSSN 2181-7138 48-25 бетлар

26. Ankabayev R.T., Abdumajitov A.Sh. Qalb soffligi matolarga yo'g'rilganda — Ne'mat Qo'ziboyev simfoniya Si Muғаллим ҳам узлуксиз билимлендириў — 2022 yil № 3-3. iSSN 2181-7138 106-108 бетлар

27. Анкабаев Раҳим Турғунович, Гулмуродова Дурдома Музаффар қизи ДАРСДАН БЎШ ВАҚТЛАРИДА ХАЛҚ АМАЛИЙ

БЕЗАК САНЪАТИ РИВОЖЛАНИШИ ХАҚИДА JoUrNAL oF iNNoVATioNS iN SciENTiFic AND EDUcATioNAL rESEArCH VoLUME-2, iSSUE-13 (26-December) 85-87 бетлар

28. Анкабаев Р.Т., Тасвирий саънат машғулотида иллюстрация ўргатишнинг аҳамияти Муғаллим ҳам узлуксиз билимлендириў — 2021 yil № 3-2. iSSN 2181-7138 120-122 бетлар

29. Анкабаев Р.Т., Миржалилов М. Б., Тасвирий саънатда машғулотида миниатюрани рангтасвирини ўргатишнинг аҳамияти Муғаллим ҳам узлуксиз билимлендириў — 2021 yil № 3-2. iSSN 2181-7138 141-145 бетлар

30. Анкабаев Р.Т. Тасвирий ва амалий санъатдан тўғарак машғулотларини ташкил этиш жараёнида ўқувчиларнинг эстетик маданиятини ривожлантириш. Maktab va xayot ilmiy metodik jurnal 2020 yil maxsus son № 2. iSSN 2010-5460 33-35-бетлар

31. Ankabayev R.T. Tasviriy san'at to'garaklarida o'quvchilariga Zomin manzarasini chizish orqali estetik madaniyatini rivojlantirish metodikasi Academic research in Educational Sciences iSSN 2181-1385 VoLUME 1, iSSUE 2 ocToBEr 2020 385-390-бетлар

32. Анкабаев Р.Т. Тўғарак машғулотида ўқувчиларнинг бадиий ижодий компетенцияларини ривожлантириш методикаси Муғаллим ҳам узлуксиз билимлендириў — 2020 yil № 2. iSSN 2181-7138 37-39-бетлар

33. Ankabayev R.T., Sultanov x.E., Marasulova i.M., Baxriyev i.S. The Need for creation of a cluster of Pedagogical innovations in the System of continuous Education бетлар international Journal of Psychosocial rehabilitation, Vol. 24, issue 05, 2020 iSSN: 1475-7192. 6587-6588-бетлар

34. Ankabayev R.T., Baxriyev i.S., Mahmudov M.J., irbutaeva M.T. The role and significance of the landscape genre in the fine arts EPra international Journal of research and Development Volume: 5, issue:3, March 2020 iSSN: 2455-7838(online)

35. Ankabayev R.T., N.Mansurov Methodological Principles of Traening Fine Arts бетлар Eastern European Scientific Journal Germany 2018.06 197-199-betlar

36. Анкабаев Р.Т. Тасвирий санъат тўғарак машғулоти фаолиятида бадий-ижодий компитентликнинг ўрни тадқиқот жараёнида кузатилган тадбирлар мисолида. “international conference on Teaching, Education And New Learning Technologies 2023/1” Tashkent, Uzbekistan 2023/ January 14

37. Ankabayev R.T To‘garak mashg‘ulotlarining turli muam-molarni hal qilish uchun nazariy bilim va amaliy tajribadan foydalanish o‘zini o‘zi anglashga hissa qo‘shish. international Scientific-Practical conference on “Modern Education: Problems And Solutions”69-72

38. Ankabayev R.T To‘garak mashg‘ulotlarida talabalar egallashi lozim bo‘lgan pedagogik texnologiyalar, bilim, ko‘nikma va malakalar shakllantirish.“Zamonaviy muhandislik kommunikatsiya tizimlari va avtomobil yo‘llari infrastrukturasidagi dolzarb muammolar” mavzusida Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy konferensiya to‘plami. Namangan 18-19 noyabr 2022 yil

39. Ankabayev R.T., Bo‘lajak o‘qituvchilar badiiy-ijodiy kompetentligini rivojlantirish ilmiy-pedagogik muammo sifatida. Musiqi ta‘limi, tasviriy san‘at va muhandislik grafikasi fanlarini zamonaviy dasturlar yordamida o‘qitish istiqbollari respublika ilmiy-texnik anjumani materiallari to‘plami termiz – 2023. 93-95-betlar

40. Ankabayev R.T., To‘garak mashg‘ulotlarida talabalar egallashi lozim bo‘lgan pedagogik texnologiyalar, bilim, ko‘nikma va malakalar shakllantirish. “Zamonaviy muhandislik kommunikatsiya tizimlari va avtomobil yo‘llari infrastrukturasidagi dolzarb muammolar” mavzusida Respublika miqyosidagi ilmiy-amaliy konferensiya to‘plami. Namangan 18-19 noyabr 2022 yil. 223-225-betlar

41. Анкабаев Р.Т. Холматжонов Н. И., Таълим кластери орқали тўғаракларда миниатюранинг фаолиятини ёритиб бориш. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ АНДИЖОН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ ВА РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯСИ ОЛИЙ ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИНИНГ ЖАНУБИЙ ФЕДЕРАЛ УНИВЕРСИТЕТИ ХАМКОРЛИГИДА “Тасвирий санъат ва муҳандислик графикаси, компьютер графикаси ва дизайн фанларини интеграциялашни муаммо ва ечимлари” мавзусида Халқаро миқёсида илмий-техник анжуманининг МАЪРУЗАЛАР Тўплами 241-446-betlar

42. Buyuklar me‘rosi”: ulug‘ musavvir Kamoliddin Behzodning tasviriy san‘at rivojidagi o‘rni hamda uning tarbiyaviy ahamiyatga ega hayot yo‘li. ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ АНДИЖОН ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ ВА РОССИЯ ФЕДЕРАЦИЯСИ ОЛИЙ ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИНИНГ ЖАНУБИЙ ФЕДЕРАЛ УНИВЕРСИТЕТИ ХАМКОРЛИГИДА “Тасвирий санъат ва муҳандислик графикаси, компьютер графикаси ва дизайн фанларини интеграциялашни муаммо ва ечимлари” мавзусида Халқаро миқёсида илмий-техник анжуманининг МАЪРУЗАЛАР Тўплами 113-118-betlar

43. Анкабаев Р.Т., султанов, Х.Э., Муратов.Х.Х., Формирование духовного образования студентов и молодежи при помощи творческой деятельности (в партнерстве) Музыкальное и художественное образование: опыт, традиции, инновации сборник научных статей Выпуск ii .Чебоксары 2020 107-103 б

44. Анкабаев Р.Т. Миржалилов М., самиева Э., Шоназаров Ш.,Тўғарак машғулотида тасвирий ва амалий санъат тарихини ўргатиш орқали ўқувчиларнинг эстетик маданиятини ривожлантириш Андижон Давлат Унверситети “Тасвирий санъат ва муҳандислик графикаси фанларини бошқа фанлар билан интеграциялашнинг муаммолари ва ечимлари” мавзусида. Халқаро миқёсида илмий-техник Марузалар тўплами Андижон – 2020

45. Анкабаев Р.Т. М.Б Аҳмедов, Тўғарак Халқ амалий безак санъат ривожининг педагогик муоммолари тарихидан. Архитектура-курилиш сохалари ҳамда бадий таълимда инновациянинг ўрни 2019 йил Тошкент Ар.ку к.х колежи ТДПУ 67-70 б
46. Анкабаев Р.Т. Дарсдан ташқари вақтларда тасвирий санъатни ўқитишда устоз-шогрт тизимининг аҳамияти Инфаорматика фанининг долзарб муоммалари илмий амалий анжуман материаллари 30-октабр 2018 йил ТДПУ 2018 1-шуба 181-184 б
47. Анкабаев Р.Т., султанов Х. Э., Актуальные вопросы современной педагогики. Принимал участие в х международной конференции молодой учёный самара март 2017 г № 2 сони 105-108 б
48. Аҳмедов М.Б., Анкабаев Р.Т. Расулов М.А., Назарий машғулотларда ёғоч ўймакорлик санъати ва унинг бугунги кундаги ривожига оид мавзуларини ўқитиш методикаси. Гармонично развитое поколение-условие стабильного развития республика Узбекистан сборник научно- методический статей. 2017год. №4 79-81 б
49. Анкабаев Р.Т. Мавлянова З.У. Тасвирий санъат машғулотларида талабаларнинг ранг-тус хис қилиш қобилиятларини гризайль техникаси орқали ривожлантириш. Педагогик кадрлар тайёрлаш: тарихийлик, замонавийлик, истиқбол илмий-амалий конференцияси 29.09.2015 244-246 б
50. Анкабаев Р.Т. Ахборот-коммуникация технологияларига оид дастурлар ва электрон маълумотлар базалари учун олинган гувоҳнома Рангтасвир DGU 10825
51. Ankabayev R.T. "rangtasvir" o'quv qo'llanma Toshkent. iSHoCHLi HAMKor. 2021, 107 бет
52. Анкабаев Р.Т. султонов Х.Э Ёш мусаввир Мазкур методик қўлланма ИДТ А-1-118 рақамли давлат гранти лойиҳаси доирасида бажарилган. 2017

IV. Фойдаланилган бошқа адабиётлар

53. Абдуллаев Н.А. санъат тарихи. i том. –Т.: Ўқитувчи, 1987. – 352 б.
54. Абдуллаев Н.А. санъат тарихи. ii том. – Т.: санъат, 2001. – 192 б.
55. Азизхўжаева Н.Н. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳорат. – Т.: Ўзбекистон ёзувчилар уюшмаси, 2007. – 160 б.
56. А.В.хуторский [Компетентностный подход в обучении. Научно-методическое пособие. – М.: Издательство «Эйдос»; Издательство Института образования человека, 2013. – 73 с.]
57. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. Давлат илмий нашриёти. – Т.: 2008. Т.8. – 704 б.
58. Адолф В. А Профессиональная компетентность современного учителя / В. А. Адольф; под. ред. В. Ф. Бехтерев. – Красноярск: изд-во КГПУ, 1998. –310 с.
59. Байденко В.И. Болонский процесс: проблемы, опыт, решения / В. И. Байденко. – 2-е изд., испр. и доп. – М.: ИЦ ПКПС, 2006. – 111 с.
60. Байденко В.И. Выявление состава компетенции выпускников вузов как необходимый этап проектирования ГосВПО нового поколения: Методическое пособие. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2006. – 72 с.
61. Байметов Б.Б. "Қаламтасвир" о'ўю талабалари учун дарслик. Тошкент, "Муסיқа" нашриёти 34 бет.
62. Ғозиев В., Жабборов У. Фаолият ва ҳуқ атвор мативацияси. – Т.: 2003.
63. Ғозиев Э. Психология: (Ёш даврлари психологияси): Пед.институтлари ва университетлари учун ўқув қўлланма. – Т.: Ўқитувчи, 1994. – 224 б.

64. Гальперин П.Я. Введение в психологию. – М.:Феникс, 2003. – 332 с.
65. Гальперин П.Я. Психология как объективная наука / Под ред. А.И.Подольского. – М.: Воронеж: 2003.
66. Давлетшин М.Г. Қобилият ва унинг диагностикаси. – Т.: Ўқитувчи, 1997. – 134 б.
67. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения. /Результаты экспериментальных исследований. – М.: Директ-Медиа Паблишинг, 2008. – 613 с.
68. Давыдов В.В. Теория развивающего обучения. – М.: ИНТОР, 1996. – 544 с.
69. Зеер Э. Ф. Модернизация профессионального образования: компетентностный подход: учеб. пос. для вузов по специальности «профессиональное обучение (по отраслям)»: рек. УМо вузов РФ / Э. Ф. Зеер, А. М. Павлова, Э. Э. сыманюк; гл. ред. Д. И. Фельдштейн; Моск. психолого-социальный ин-т. – М.: МПСИ, 2005. – 216 с..
70. Зеер Э.Ф. Личностно-развивающие технологии начального профессионального образования: учеб. пособие для студ. высш. учеб.заведений / Э. Ф. Зеер. – М.: Издательский дом «Академия», 2010. – 176 с.
71. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – №5. – с. 34–42. 36.
72. Зимняя И.А. Ключевые компетентность как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании. – М.: 2004.
73. Зимняя, И. А. общая культура и социально-профессиональная компетентность человека / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2005. – №11. – с. 14–20.

74. Зимняя И.А. Интегративный подход к оценке единой социально-профессиональной компетентности выпускников вузов // Высшее образование сегодня. – 2008. – № 5. – с. 14–19.
75. Кузин В.с. *Идейно-эстетическое воспитание учащихся на уроках изобразительного искусства в школе: Автореф. дисс. докт. пед. наук* – М.: 1974. – 60 с.;
76. Кузин В. с. Психология. 2-е изд. перераб. и доп. М.: Высшая школа, 1982. – 256 с.
77. Кузин В.с. Психология. – М.: 1982. – 280 с.
78. Кузьмина Н.В. Педагогическое мастерство учителя как фактор развития способностей учащихся. //Вопросы психологии. 1984. – №1. – с.16. Рубинштейн с.Л. основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2013. – 713 с.
79. Кузьмина Н.В. Профессионализм личности преподавателя / Н.В.Кузьмина. – М.: АПН, 1990. – 149 с
80. Лебедев о.Е. Компетентностный подход в образовании // Школьные технологии. 2004. –№ 5. –с.3-1. http://pedlib.ru/Books/3/0389/3_0389-1.shtml#book_page_top
81. Маркова А.К. Психология профессионализма.– М.: Знание, 1996. –308 с.
82. Маркова А.К. Психология труда учителя: Книга для учителя. – М.: Просвещение, 1993. – 192 с.
83. Новиков А. М. Культура как основание содержания образования // Педагогика. 2011. № 6.
84. Ростовцев Н.Н. Академический рисунок. Учебник. М-1984
85. Ростовцев Н.Н. Методика преподавания изобразительного искусства в школе: учебник для студентов педагогических вузов. – М.: АГАР, 2000. – 256 с.
86. Рубинштейн с.Л. основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2006. – 713 с.

87. сайидахмедов Н.с., Индиаминов Н.Н. Педагогик маҳорат ва педагогик технология. Фан ва технология, – Т.: 2014. – 336 б.

88. сериков В.В. образование и личность. Теория и практика проектирования образовательных систем. – М.: И.К. «Логос», 1999. – 272 с.

89.

90. симоненко В. Д. общая и профессиональная педагогика : учебное пособие для студентов педагогических вузов / В. Д. симоненко. – М. ; Вентана-Граф, 2005. – 368 с.

91. сластенин В.А. Педагогика: учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений. – М.: 2000. – 512 с.

92. сластенин В.А. Педагогика: учебник для студ. учреждений высш. проф. образования / В.А.сластенин, И.Ф.Исаев, Е.Н.Шиянов; под ред. В.А.сластенина. – 10-е изд., перераб. – М.: Академия, 2011. – 608 с.

93. Татур Ю.Г. Компетентностный подход в описании результатов и проектировании стандартов высшего профессионального образования: материалы ко второму заседанию методологического семинара. Авторская версия. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 18 с.

94. Тутолмин А.В. Формирование и развитие креативной компетентности будущего учителя в процессе профессиональной подготовки в системе непрерывного педагогического образования. Вестник Удмуртского университета. – Удмуртия, Вып. №2, 2012. – с.51.

95. Турдиев Н.Ш., Асадов Ю.М., Акбарова с.Н. Умумий ўрта таълим тизимида ўқувчиларда компетенцияларни шакллантиришга йўналтирилган таълим технологиялари. – Т.: “Niso Poligraf” 2017. – 168 б.

96. хуторской А.В. Компетентностный подход в обучении. Научно-методическое пособие. – М.: Издательство «Эйдос»; Издательство Института образования человека, 2013. – 73 с.

97. Nabiyev M. rangshunoslik va rangtasvir texnologiyasi. –Т.: o‘qituvchi, 1995, –15 б.

98. Шадриков В.Д. Новая модель специалиста: инновационная подготовка и компетентностный подход / В. Д. Шадриков // Высшее образование сегодня. – 2004. – №8. – с. 26–31.]

99. семенова, М.А. Развитие художественно-творческих способностей студентов художественных факультетов педагогических вузов в процессе занятий акварельной живописью на пленэре ; Автореф. дис. канд. пед. наук. Омск: 2006. – 12 с

Интернет сайтлар:

1. www.lex.uz – Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий баъзаси.

2. <http://kashfiyotlar.narod.ru>

3. <https://ziyouz.uz/durdona-toplamlar/uzbek-tilining-izohli-lugati/>

4. www.tdpu.uz.

5. www.pedagog.uz.

6. www.Ziyonet.uz.

7. www.edu.uz.

8. <https://ru.wikipedia.org/wiki/>

9. www.artacademu.spd.ru

10. <https://www.semanticscholar.org/author/G.-Kulanthaivel/5014650>

11. <https://www.amazon.com/rukovodstvo-kompetentsiyam-Sara-Holliford-Uiddet/dp/5982930075>;

12. <https://www.education.pitt.edu/people/xuQin>.

ILOVALAR

Rang uslari

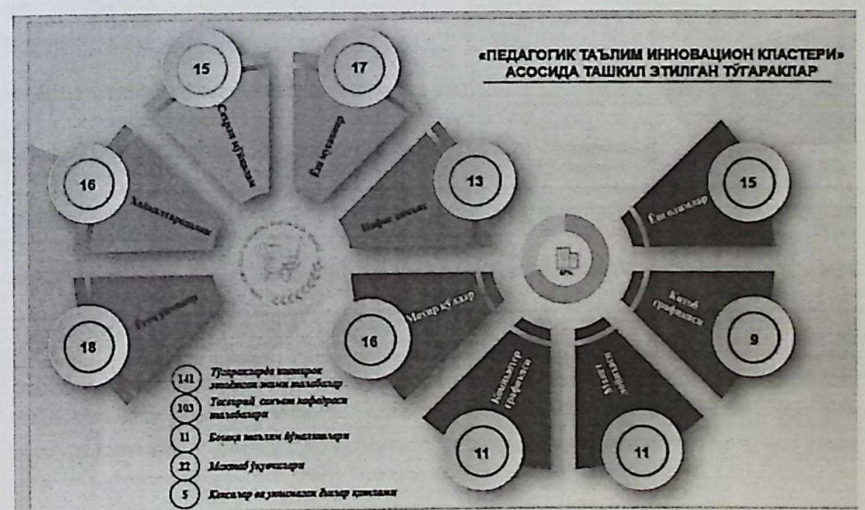

9 + 1 =	9 + 1 =
8 + 2 =	8 + 2 =
5 + 5 =	7 + 3 =
9 + 1 =	9 + 1 =
7 + 3 =	2 + 8 =
3 + 7 =	9 + 1 =
1 + 9 =	9 + 1 =

7 + 2 + 1 =
8 + 1 + 1 =

	+		=			
	+		=			
	+		=			
	+		=			
	+		+		=	
	+		+		=	

2 ta rang aralashmasidan uchinch rangni, 3 ta rang aralashmasidan to'rtinch rangni hosil qilish tartibi.

ANKABAYEV RAXIM TURG'UNOVICH

228.599

**BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT
O'QITUVCHILARNING
BADIY-IJODIY KOMPETENTLIGINI
RIVOJLANTIRISH METODIKASI
(to'garak mashg'ulotlari misolida)**

MONOGRAFIYA

Muharrir: X. Tahirov
Texnik muharrir: S. Meliqo'ziyeva
Musaxhih: M. Yunusova
Sahifalovchi: A. Muxammadiyev

Nashr. lits № 2244. 25.08.2020 y.
Bosishga ruxsat etildi 12.12.2024 y.
Bichimi 60x84 1/16. Ofset qog'ozi.
"Times New Roman" garnituras.
Hisob-nashr tabog'i 5,5.
Adadi 100 dona.
Buyurtma № 4461780.1.1

«City of book» MChJ bosmaxonasida chop etildi.

Nashriyot tel. raqami +998 (97) 017-01-01
+998 (94) 673-66-56